

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Aktuální problematika vězeňství v České republice

Bc. Anna Jiráňová

© 2024 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Anna Jiráňová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Aktuální problematika vězeňství v České republice

Název anglicky

Current Issues of the Prison System in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce je identifikovat problémy, se kterými se aktuálně potýkají vězňové v České republice a vyhodnotit četnost, příčiny a důsledky této problematiky na konkrétním příkladu Věznice Praha – Ruzyně.

Dílčím cílem práce je v návaznosti na tato zjištění navrhnout opatření ke zefektivnění českého vězeňství.

Metodika

Teoretická část práce bude zpracována formou literární a právní rešerše zaměřené na problematiku vězeňství v České republice. Budou zde definovány hlavní problémy, se kterými se potýkají vězňové v České republice, představena bude stručně historie vězeňství a základní pojmy s tímto tématem spojené.

V praktické části práce budou analyzovány hlavní problémy týkající se Věznice Praha – Ruzyně, a to především pomocí studie a vyhodnocení statistik zveřejňovaných Vězeňskou službou České republiky. Závěrem práce bude metodou syntézy provedeno vyhodnocení získaných informací a budou navržena řešení vedoucí ke zmírnění aktuálních problémů vězňů a zefektivnění českého vězeňství.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

vězeňství, Vězeňská služba, Věznice Praha – Ruzyně, problematika vězeňství, historie vězeňství, druhy věznic

Doporučené zdroje informací

BRUNOVÁ, Markéta. Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-408-4.

DIRGA, Lukáš. Humanizace českého vězeňství očima jeho aktérů. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2020. ISBN 978-80-261-0848-1.

DRÁPAL, Jakub, Václav JIŘIČKA a Tereza RASZKOVÁ, ed. České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7676-066-0.

JŮZL, Miloslav, ed. Současné vzdělávací trendy v českém vězeňství. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2020. ISBN 978-80-7452-148-5.

SVOBODA, Milan, ed. Vězeňství II. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019. ISBN 978-80-7598-410-4.

VÁLKOVÁ, Helena, Vratislava ČERNÍKOVÁ a Jana FIRSTOVÁ. Aktuální otázky vězeňství. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2014. ISBN 978-80-7251-426-7.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody
Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážii České republiky

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. et Mgr. Martin Langpaul

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 30. 6. 2023

Ing. JUDr. Eva Daniela Cvik, Ph.D. et Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 11. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 24. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Aktuální problematika vězeňství v České republice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. 03. 2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. et Mgr. Martinu Langpaulovi za cenné rady při zpracování mé diplomové práce. Rovněž děkuji Generálnímu ředitelství Vězeňské služby České republiky za poskytnuté informace, které byly pro zpracování mé diplomové práce stěžejní.

Aktuální problematika vězeňství v České republice

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá aktuální problematikou vězeňství v České republice s důrazem na klíčové oblasti, jako je nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí, vzdělávání a zaměstnávání vězňených osob, přeplněnost věznic a ekonomická situace Vězeňské služby České republiky. Po stručném představení historie vězeňství v České republice je práce zaměřena na analýzu současného stavu pomocí kombinace kvantitativních a kvalitativních metod výzkumu. Výsledkem je identifikace hlavních problémů současného stavu vězeňství v České republice a nalezení příčin těchto problémů.

Praktická část práce je zaměřena na konkrétní případovou studii Vázební věznice Praha – Ruzyně, kde jsou analyzovány problémy vězeňství definované v teoretické části práce. Cílem je navrhnout opatření ke zefektivnění českého vězeňství, tedy navrhnout opatření a doporučení pro řešení identifikovaných problémů.

Klíčová slova: vězeňství, Vězeňská služba, Věznice Praha – Ruzyně, problematika vězeňství, historie vězeňství, druhy věznic, trest odnětí svobody

Current Issues of the Prison System in the Czech Republic

Abstract

This diploma thesis deals with the current issues of the prison system in the Czech Republic, focusing on key areas such as the danger and violence in the prison environment, education and employment of prisoners, overcrowding of prisons and the economic situation of the Prison Service of the Czech Republic. After a brief introduction to the history of prison system in the Czech Republic, the thesis focuses on analyzing the current state using a combination of quantitative and qualitative research methods. The result is the identification of the main problems in the current state of imprisonment in the Czech Republic and finding the causes of these problems.

The practical part of the thesis is dedicated to a specific case study of the Prison Prague - Ruzyně, where the issues of imprisonment defined in the theoretical part of the thesis are analyzed. The aim is to propose measures to streamline the Czech imprisonment system by suggesting actions and recommendations for addressing the identified problems.

Keywords: Prison system, Prison Service, Prison Prague – Ruzyně, Issues of the prison system, History of the prison system, Types of prisons, Imprisonment

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Teoretická východiska	14
3.1 Vymezení základních pojmů.....	14
3.2 Historie vězeňství v České republice	17
3.2.1 Vězeňství habsburské monarchie.....	17
3.2.2 Vězeňství Československé republiky (1918–1939).....	17
3.2.3 Vězeňství v protektorátu Čechy a Morava (1939–1945).....	17
3.2.4 Vězeňství v poválečném období (1945–1965)	18
3.2.5 Vězeňství mezi lety 1965–1989.....	19
3.2.6 Vývoj vězeňství po roce 1989	19
3.3 Typy věznic v ČR.....	20
3.4 Vězeňská služba ČR.....	23
3.4.1 Organizační struktura VS.....	23
3.4.2 Hlavní úkoly VS	27
3.5 Aktuální problematika vězeňství.....	29
3.5.1 Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí.....	29
3.5.2 Vzdělávání vězňených osob.....	30
3.5.3 Zaměstnávání vězňených osob	32
3.5.4 Odměňování za práci odsouzených osob.....	35
3.5.5 Vybavení ubytovacích místností.....	37
3.5.6 Přetíženost věznic	38
3.5.7 Ekonomika Vězeňské služby ČR.....	40
3.6 Koncepce vězeňství do roku 2025	46
3.6.1 Programy zacházení a SARPO	48
4 Vlastní práce	50
4.1 Vazební věznice Praha – Ruzyně.....	50
4.1.1 Ubytovací kapacita	52
4.1.2 Nebezpečnost a násilí ve Věznici Praha – Ruzyně	54
4.1.3 Vzdělávání vězňených osob ve věznici Praha – Ruzyně.....	55
4.1.4 Zaměstnávání vězňených osob ve věznici Praha – Ruzyně.....	57
4.1.5 Vybavenost ubytovacích místností	58
4.1.6 Ekonomická situace ve Věznici Praha – Ruzyně.....	58
5 Zhodnocení a doporučení	61

5.1	Problematika ubytovací kapacity a přeplněnosti věznic	61
5.2	Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí	62
5.3	Vzdělávání vězněných osob	63
5.4	Zaměstnávání vězněných osob	66
5.5	Odměňování za práci odsouzených	67
5.6	Ekonomická situace Vězeňské služby ČR	68
6	Závěr.....	70
7	Seznam použitých zdrojů.....	73
8	Seznam tabulek, grafů, příloh a zkratk.....	81
8.1	Seznam tabulek.....	81
8.2	Seznam grafů.....	81
8.3	Seznam příloh.....	81
8.4	Seznam použitých zkratk.....	82

1 Úvod

Trest odnětí svobody představuje nejpřísnější z trestních sankcí, které se v podmínkách demokratických a právních států ukládají fyzickým osobám. Otázky vzdělávání vězňů, jejich následné zaměstnávání, přeplněnost věznic či nebezpečnost a násilí ve věznicích představují soustavně aktuální problematiku. Hlavní funkcí českého vězeňského systému je zajišťovat výkon trestu odnětí svobody, a tím naplňovat jeho účel, kterým je především ochrana společnosti před dalším kriminálním jednáním pachatele trestného činu.

Diplomová práce se zaměřuje na aktuální problematiku vězeňství v České republice. Úvodní kapitola se zaměřuje na vymezení základních pojmů souvisejících s vězeňstvím, které jsou podstatné pro celou práci. Následně je stručně představena historie vězeňství v České republice, a to již od dob habsburské monarchie, kde docházelo k prvotnímu formování justičního systému a vězeňských institucí. Zestátnění soudnictví a vězeňství v roce 1850 představovalo zásadní zlom, který formoval další vývoj v oblasti trestní justice. Začal se klást důraz na vzdělávání vězňů a sociální podporu po propuštění, což představovalo prvotní kroky směrem k resocializaci odsouzených jedinců. O několik let později v období Protektorátu bylo vězeňství poznamenáno tvrdými represemi a masovým porušováním lidských práv. Po osvobození z nacistické okupace v roce 1945 došlo k dalším změnám v organizaci vězeňství, avšak následně, v období komunistického režimu bylo vězeňství využíváno jako nástroj politického útlaku a třídní msty. Po pádu komunismu v roce 1989 a následné politické transformaci se vězeňství v České republice začalo měnit směrem k humanizaci a resocializaci odsouzených jedinců. Reformy v oblasti vězeňství, zrušení trestu smrti a nové legislativní úpravy představovaly zásadní kroky k modernizaci trestní justice.

Kromě historického kontextu je nezbytné porozumět i současnému uspořádání vězeňského systému v České republice. Od 1. října 2017 se věznice v ČR dělí do dvou hlavních typů, a to věznic s ostrahou a věznic se zvýšenou ostrahou. Věznice s ostrahou se dále dělí podle stupně zabezpečení na oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení.

V rámci českého právního systému hraje klíčovou roli Vězeňská služba České republiky, které je věnována další z kapitol diplomové práce. Tato organizace má postavení účetní jednotky a hospodaří s vlastním majetkem. Jejím hlavním posláním je zajišťovat

výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů.

Práce je koncipována tak, aby poskytla komplexní pohled na problematiku vězeňství z různých perspektiv. Od problematiky nebezpečnosti a násilí ve vězeňském prostředí, vzdělávání a zaměstnávání vězňených osob, odměňování za práci odsouzených, vybavení ubytovacích místností, přeplněnosti věznic až po ekonomickou situaci Vězeňské služby. Praktická část práce je zaměřena na konkrétní případovou studii Vazební věznice Praha – Ruzyně, kde je provedena analýza uvedených problémů vězeňství. Pomocí poznatků ze Statistických ročenek a dat poskytnutých přímo Vězeňskou službou jsou následně navrhnutá doporučení pro zlepšení či alespoň zmírnění analyzovaných problémů.

Vězeňství představuje složitý a dynamický systém, který se neustále vyvíjí a přizpůsobuje aktuálním potřebám společnosti a právnímu prostředí. Tato diplomová práce si klade za cíl identifikovat klíčové problémy současného vězeňství v České republice a navrhnout opatření pro jejich řešení či zmírnění.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je identifikovat problémy, se kterými se aktuálně potýkají vězňové v České republice s důrazem na klíčové oblasti jako je nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí, vzdělávání a zaměstnávání vězňů, přeplněnost věznic a ekonomická situace Vězeňské služby.

Dílčím cílem práce je v návaznosti na tato zjištění navrhnout opatření ke zefektivnění českého vězeňství, tedy navrhnout opatření a doporučení pro řešení identifikovaných problémů.

2.2 Metodika

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, a to část teoretickou a část praktickou. Teoretická část práce je zpracována formou literární a právní rešerše zaměřené na problematiku vězeňství v České republice. Pomocí odborné literatury, právních předpisů a publikací Vězeňské služby České republiky jsou identifikovány hlavní problémy, se kterými se potýkají vězňové v České republice. Následně jsou především pomocí Statistických ročenek Vězeňské služby České republiky zhodnocena data o počtu vězněných osob, případech násilí či zaměstnávání odsouzených osob.

V praktické části práce jsou analyzovány hlavní problémy týkající se Věznic Praha – Ruzyně, a to především pomocí studie a vyhodnocení statistik zveřejňovaných Vězeňskou službou České republiky. Dále jsou zde analyzovány informace získané přímo od Věznic Praha – Ruzyně, na kterou byl vznesen prostřednictvím datové zprávy požadavek na poskytnutí informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

Závěrem práce je metodou syntézy provedeno vyhodnocení získaných informací a jsou navržena řešení pro každou identifikovanou problémovou oblast vedoucí ke zmírnění aktuálních problémů věznic a zefektivnění českého vězeňství.

3 Teoretická východiska

3.1 Vymezení základních pojmů

Obviněný je dle § 32 zákona č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) ten, kdo je podezřelý ze spáchání trestného činu a lze proti němu použít prostředky dané tímto zákonem, avšak tehdy, bylo-li proti němu zahájeno trestní stíhání.

Odsouzený je ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek, který již nabyl právní moci (§ 12 zákona č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)).

Penologie je „věda o trestu a trestání, která se zabývá jejich účinky z hlediska volby adekvátního působení – zacházení s pachatelem trestného činu, aby nedocházelo k opakování trestného činu“ (Černíková, Sedláček, 2002, s. 7).

Trestný čin je dle § 13 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“. Trestné činy jsou děleny na přečiny a zločiny. Přečinem je každý trestný čin, který je spáchán v nedbalosti a dále trestný čin spáchaný úmyslně, za nějž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do 5 let. Zločin je pak takový trestný čin, který není přečinem. Trestní zákoník taktéž uvádí nadstavbovou kategorií, jakousi podmnožinu zločinů, kterou jsou zvláště závažné zločiny. Tím je takový úmyslný trestný čin, pro který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let (§ 14 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

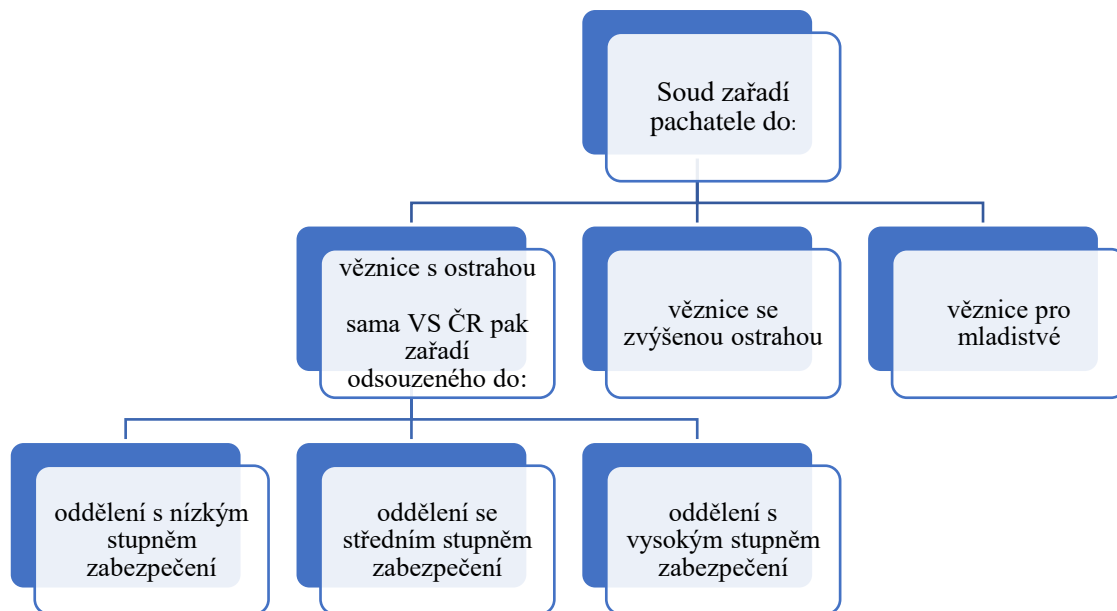
Vnější diferenciaci je stanovena na základě § 56 trestního zákoníku. Jedná se o základní diferenciaci odsouzených, o které rozhoduje soud dle daných kritérií stanovených pro jednotlivé typy věznic. Od 1. 10. 2017 se jedná o typ věznice s ostrahou a typ věznice se zvýšenou ostrahou. Diferenciaci odsouzených lze pozorovat na grafu č. 1 níže. Soud zpravidla zařadí do věznice s ostrahou pachatele, u něhož nejsou splněny podmínky pro zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou. Do věznice se zvýšenou ostrahou jsou zařazeni pachatelé, kterým byl uložen výjimečný trest, trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, dále za zvláště závažný zločin trest ve výměře nejméně osm let či těm, kteří byli odsouzeni za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech

uprchnli či se pokusili uprchnout z vazby, výkonu trestu nebo výkonu zabezpečovací detence (§ 56 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Vnitřní diferenciaci je rozpracována uvnitř výše uvedených současných dvou typů věznic (s ostrahou a zvýšenou ostrahou) a vypracována je na základě penitenciárních charakteristik (Válková a kol., 2019, s. 247). Dle Drápala, Jiříčky a Raszkové (2021, s. 42) se v současné době o vnitřní diferenciaci hovoří v souvislosti s věznicí s ostrahou, která se dále člení na oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení.

Výkon trestu odnětí svobody je upraven zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Jeho účelem je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti (§ 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů).

Graf 1 - Výchozí diferenciaci odsouzených

Zdroj: vlastní zpracování

Výkon vazby je upraven zákonem č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. „*Dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze na toho, kdo byl vzat do vazby, hledět, jako by byl vinen. Během výkonu vazby smí být obviněný podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby z hlediska jejího důvodu a k zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti*“ (§ 2 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby).

Výkon zabezpečovací detence upravuje zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů. Tímto zákonem je detence definována jako opatření sloužící k ochraně společnosti před jedinci s vysokou mírou nebezpečnosti, jejichž duševní stav způsobuje opakované páchaní závažných trestných činů, a to buď trvale či dočasně. Účinností tohoto zákona byl zřízen Ústav pro výkon zabezpečovací detence v Brně. Další dva detenční ústavy jsou zřízeny při věznici v Opavě a v Praze. Chovanci jsou do výkonu detence zařazováni na dobu neurčitou, přičemž nejméně jednou za 12 měsíců soud přezkoumá, zda důvody pro pokračování léčby trvají. Významným milníkem pro výkon zabezpečovací detence byla novela trestního zákoníku, která nabyla účinnosti dnem 14. 11. 2011. Ta totiž zrušila jako podmínku pro uložení zabezpečovací detence spáchání zvlášť závažného zločinu. Od roku 2011 tak může být detence uložena rovněž za spáchání zločinu (Drápal a kol., 2021, s. 94).

3.2 Historie vězeňství v České republice

3.2.1 Vězeňství habsburské monarchie

V roce 1850 došlo na území habsburské monarchie včetně Čech, Moravy a Slezska k zestátnění soudnictví a vězeňství. Ve druhé polovině 19. století se rozvinulo vzdělávání vězňů, zejména mladistvých, a také sociální podpora po propuštění z vězení. To zajišťovaly především dobrovolné spolky. Podle trestního zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích byl odstupňován trest odnětí svobody na těžký žalář, tuhé vězení a vězení. Rozdíly spočívaly především v poutání, stravování, odívání a zařazování trestanců do pracovních činností (Kýr, 2023).

Práva a povinnosti trestanců upravoval tzv. Domácí řád a jeho porušování bylo kázeňsky trestáno. Mezi nejprísnejší tresty se řadilo například uložení pústu, tvrdého lože, samovazby či temnice. Všichni trestanci byli povinni vykonávat přidělenou práci, účastnit se bohoslužeb a nigramotní vězni se museli zúčastnit školního vyučování (Kýr, 2023).

3.2.2 Vězeňství Československé republiky (1918–1939)

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byl převzat justiční a vězeňský systém rakouské monarchie. Postupně začala ČSR usilovat o zkvalitnění vězeňských předpisů, domácích řádů a zavedení kurzů pro dozorce. Na činnosti vězeňství se po roce 1918 významně podíleli učitelé, duchovní, lékaři a představitelé některých církevních řádů. V roce 1919 byl přijat zákon upravující podmíněné propuštění a bylo rovněž zavedeno třídění odsouzených dle druhů trestů (Raszková, Hoferková, 2018, s. 28).

Dne 3. 5. 1934 byl vydán zákon č. 91/1934 Sb., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech. Tento zákon umožňoval ukládání trestu těžkého žaláře namísto trestu smrti. Ten byl užíván velmi zřídka, mezi lety 1918 až do roku 1938 bylo vykonáno pouze 15 trestů smrti. V Československé republice bylo postupně zřízeno 6 mužských trestnic, 2 polepšovny pro mladistvé muže, 1 ženská trestnice, 1 trestní přechodný ústav, 37 věznic krajských soudů (trest do 1 roku) a 379 věznic okresních soudů (trest od 12 hodin do 1 měsíce) (Raszková, Hoferková, 2018, s. 30).

3.2.3 Vězeňství v protektorátu Čechy a Morava (1939–1945)

V období okupace byly častým jevem tresty smrti. Dle Raszkové a Hoferkové (2018, s. 31) přišlo o život mezi lety 1939–1945 téměř 360 000 obyvatel Československa, z toho 195 000 zemřelo v koncentračních táborech. Mezi další nejčastěji zřizovaná vězeňská

zařízení patřily káznice, věznice a pracovní tábory. Právě zmiňované tresty smrti byly nejčastěji využívány ve Věznici Praha Pankrác, a to s využitím gilotiny (Raszková, Hoferková, 2018, s. 32).

Veškeré normy vydávané protektorátní vládou musely být schváleny říšským protektorem.

3.2.4 Vězeňství v poválečném období (1945–1965)

Po osvobození země od německé nacistické okupace připadlo rozhodování o umístování do vězeňských zařízení revolučním národním výborům. Koncem roku 1945 převzalo řízení a správu soudních věznic a trestních ústavů Ministerstvo spravedlnosti (Kýr, 2023).

Zákon č. 321/1948 Sb., vedl ke zřízení veřejného, ozbrojeného a organizovaného Sboru uniformované vězeňské stráže, přičemž zvláštní zákon dal vzniknout soustavě táborů nucených prací.

„Do roku 1948 bylo řízení vězeňství převážně záležitostí justiční správy, jen omezený počet správních věznic podléhal pořádkové složce národní bezpečnosti a několik donucovacích pracoven zemským národním výborům. Od podzimu roku 1948 stále větší roli ve vězeňství sehrávala Státní bezpečnost, od poloviny roku 1949 až do podzimu 1952, kdy se řízení celého vězeňství ujalo Ministerstvo národní bezpečnosti, je markantní zvyšování vlivu Státní bezpečnosti, usilující o koncentraci a centralizaci vězeňství podle sovětského vzoru. Jde o zásadní rozdíl ve funkci vězeňství v demokratickém a totalitním režimu“ (Janák, 2004, s. 3-4).

Mezi lety 1948 až 1964, tedy po vítězství KSČ, únorovém převratu a nastolení vlády jedné strany, došlo k období tzv. „třídní msty“ (Popelka, 2011, s. 43).

Vězni byli v tomto období považováni za třídní nepřátele a levnou pracovní sílu, tudíž byli nejčastěji využíváni v těžebním či stavebním průmyslu. V roce 1952 existovalo celkem 335 trestních věznic, které spravovalo Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo národní bezpečnosti. Dále existovalo 107 pracovních táborů, kam byli umístováni lidé bez pravomocného rozhodnutí soudu. Koncem roku 1952 došlo ke zrušení menších věznic a pracovních táborů, čímž došlo k zúžení těchto zařízení na pouhých 31 věznic a 17 nápravně výchovných táborů (Raszková, Hoferková, 2018, s. 33-34).

3.2.5 Vězeňství mezi lety 1965–1989

Organizace spojených národů vydala v roce 1957 *Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni*, která vedla k vydání zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Tento zákon lze považovat za legislativní základ reformy československého vězeňství. Odsouzení byli na základě tohoto zákona zařazováni do třech nápravně výchovných skupin v závislosti na jejich kriminální narušenosti. Do nejvyššího stupně spadali například vězni, kteří se dopustili vlastizrady (Raszková, Hoferková, 2018, s. 34).

Do roku 1968 spadalo vězeňství do kompetence Ministerstva vnitra, avšak tohoto roku byla působnost převedena na Národní ministerstva spravedlnosti. V rámci reformy vězeňství došlo k rozvoji Výzkumného ústavu penologického, který studoval osobnost odsouzeného a možnosti jeho nápravy. Důležitou postavou VÚP byl doc. PhDr. Jiří Čepelák, CSc., který se snažil aplikovat výsledky výzkumů do praxe. V důsledku normalizačních opatření byl však VÚP v roce 1980 zrušen (Raszková, Hoferková, 2018, s. 36).

V období mezi lety 1965–1989 bylo vykonáno 69 poprav oběšením, přičemž poslední poprava proběhla v únoru 1989. Po 17. listopadu 1989 bylo použití trestu smrti pozastaveno (Kýr, 1999).

3.2.6 Vývoj vězeňství po roce 1989

Velmi významnou událostí bylo vyhlášení amnestie prezidentem republiky Václavem Havlem (1. ledna 1990). V rámci amnestie bylo z věznic propuštěno 23 260 osob, zbylých 6 000 vězňů, kterých se amnestie netýkala, se dopouštěli vzpour. Ta největší se uskutečnila 15. března 1990 v Leopoldově a jejíž následné škody se vyšplhaly do výše 27 milionů korun (Raszková, Hoferková, 2018, s. 37).

Došlo ke zrušení trestu smrti a nahradil ho trest doživotní. Následně byl v roce 1995 rovněž nově zaveden trest obecně prospěšných prací.

Zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní, došlo k reformě organizace, řízení a výkonu českého vězeňství. Tento zákon dal 1. ledna 1993 vzniknout Vězeňské službě České republiky.

Dále byl vydán zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, a také zákon č. 294/1993 Sb., který pozměnil a doplnil zákon č. 59/1956 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Díky této úpravě došlo k novému členění zařízení pro výkon trestu, a to na věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou.

Další velkou amnestií vyhlásil dne 1. ledna 2013 prezident Václav Klaus. Dle Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky (2014, s. 141-144) bylo díky této amnestii propuštěno 6 062 osob.

V roce 2017 došlo k novele zákona o výkonu trestu odnětí svobody a trestního zákoníku. Došlo zejména k zúžení typů věznic z původních čtyř typů na pouhé dva, a to věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou.

3.3 Typy věznic v ČR

Od 1. října 2017, kdy nabyl účinnosti zákon č. 58/2017 Sb., jsou věznice v České republice děleny do dvou typů, a to:

- věznice s ostrahou;
- věznice se zvýšenou ostrahou.

Věznice s ostrahou jsou dle stupně zabezpečení dále členěny na oddělení:

- s nízkým stupněm zabezpečení;
- se středním stupněm zabezpečení;
- s vysokým stupněm zabezpečení.

Vedle těchto dvou hlavních typů věznic jsou dále zřizovány zvláštní věznice pro mladistvé a pro ženy (Statistická ročenka VS ČR, 2022, s. 14).

V současné době (k 1. 7. 2023) je v České republice zřízeno 10 věznic jako vazebních, 25 zařízení jako věznice a 3 ústavy pro výkon zabezpečovací detence (při Vazební věznici Brno, Věznici Opava a Vazební věznici Praha Pankrác). Jejich jmenný seznam zobrazuje tabulka č. 1 níže. Žlutou barvou jsou znázorněny Ústavy pro výkon zabezpečovací detence.

Tabulka 1 - Přehled věznic v České republice

Vazební věznice	Vazební věznice a ÚPVZD Brno
	Vazební věznice České Budějovice
	Vazební věznice Hradec Králové
	Vazební věznice Liberec
	Vazební věznice Litoměřice
	Vazební věznice Olomouc
	Vazební věznice Ostrava
	Vazební věznice a ÚPVZD Praha Pankrác
	Vazební věznice Praha Ruzyně
	Vazební věznice Teplice
Věznice	Věznice Bělušice
	Věznice Břeclav
	Věznice Heřmanovice
	Věznice Horní Slavkov
	Věznice Jiřice
	Věznice Karviná
	Věznice Kuřim
	Věznice Kynšperk nad Ohří
	Věznice Mírov
	Věznice Nové Sedlo
	Věznice Odolov
	Věznice a ÚPVZD Opava
	Věznice Oráčov
	Věznice Ostrov
	Věznice Pardubice
	Věznice Plzeň
	Věznice Příbram
	Věznice Rapotice
	Věznice Rýnovice
	Věznice Stráž pod Ralskem
	Věznice Světlá nad Sázavou
	Věznice Valdice
	Věznice Vinařice
	Věznice Všehrady
Věznice Znojmo	

Zdroj: vlastní zpracování, Statistická ročenka VS ČR (2022)

Z grafického znázornění umístění jednotlivých vězeňských zařízení na mapě České republiky (viz. graf č. 2) vyplývá, že situace s umístováním odsouzených je zvláště v některých regionech problematická. Členové rodin odsouzených často podstupují dlouhé cesty do věznic nacházejících se v jiných regionech, což může představovat značné finanční a časové náklady. Například ve Zlínském kraji není k dispozici žádné vězeňské zařízení a kraje Vysočina, Jihočeský, Plzeňský a Pardubický disponují každý po jednom. Další komplikace nastávají při umístování specifických skupin odsouzených, jako je například

situace mladistvých mužů ve výkonu trestního opatření odnětí svobody, kteří mohou být umístěni pouze do tří věznic (Heřmanice, Pardubice a Všehrdy) (Drápal a kol., 2021, s. 35).

Graf 2 - Mapa vězeňských zařízení v České republice

Zdroj: Statistická ročenka VS ČR (2021)

3.4 Vězeňská služba ČR

Vězeňská služba České republiky je zřízena na základě zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Má postavení správního úřadu a účetní jednotky, neboť hospodář s vlastním majetkem. Ústředním orgánem státní správy pro vězeňství je Ministerstvo spravedlnosti ČR, kterému je VS podřízena. „*Vězeňská služba ČR zajišťuje výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnostech státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti ČR*“ (Sochůrek, 2007, s. 6).

Vězeňská služba ČR se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu.

Vězeňská stráž

Střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, střeží vazební věznice, věznice a ÚPVZD a v těchto místech také zajišťuje pořádek a kázeň (Raszková, Hoferková, 2018, s. 77).

Justiční stráž

Tato složka zajišťuje především pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství, Ministerstva spravedlnosti ČR a v jiných místech jejich činnosti (Raszková, Hoferková, 2018, s. 77).

Správní služba

Především rozhoduje ve správním řízení podle všeobecně platných právních předpisů a zajišťuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotnickou a další odbornou činnost, a to prostřednictvím dozorčí služby (Raszková, Hoferková, 2018, s. 77).

3.4.1 Organizační struktura VS

Dle § 1 odst. 4 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, jsou organizačními jednotkami VS:

- generální ředitelství;
- vazební věznice;
- věznice;
- ústavy pro výkon zabezpečovací detence;

- Střední odborné učiliště;
- Akademie Vězeňské služby.

Generální ředitelství

Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky dohlíží nad plněním společných úkolů, řídí, organizuje a kontroluje činnost ostatních článků VS. V jeho čele stojí generální ředitel, kterým je od roku 2021 genmjr. Mgr. Simon Michailidis, MBA (Česká justice, 2021).

Generální ředitel má nad příslušníky VS personální a kázeňskou pravomoc, a také je zmocněn upravovat v souladu s právními předpisy právní vztahy ve Vězeňské službě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu vazby a zabezpečovací detence. Podmínkou je však, že úprava těchto vztahů nespadá výlučně do kompetence ministra spravedlnosti. Generální ředitelství se dále člení na odbory, které řídí a kontrolují činnost odborných úseků organizačních článků VS. Získané poznatky analyzují a navrhuji vhodná řešení, vyřizují stížnosti a zpracovávají návrhy vnitřních předpisů (Raszková, Hoferková, 2018, s. 78).

Vazební věznice

Vazební věznice slouží především k výkonu vazby, avšak mohou v nich být zřízena i oddělení pro výkon trestu. Jedná se o jeden ze zajišťovacích institutů a měla by být uložena pouze tehdy, neexistuje-li jiná možnost, jak zajistit, aby nedošlo k okolnostem uvedeným v důvodech vazby (tyto vazby se nazývají vazba útěková, koluzní a předstižná) (Drápal a kol., 2021, s. 37).

Při vazbě útěkové se má dle Suttnera (2023) za to, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest. Vazbou koluzní rozumíme situaci, kdy se má za to, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Při vazbě předstižné se má za to, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

Účelem výkonu vazby je dle Drápala a kol. (2021, s. 37) zajistit obviněného pro účely trestního řízení. To však lze učinit pouze za podmínek, existuje-li důvodná obava, že by obviněný mohl uprchnout, skrývat se, působit na dosud nevyslechnuté svědky

a spoluobviněné či jinak mařit vyšetřování. Dále pokud existuje obava, že by opakoval trestnou činnost či dokonal trestný čin, o který se pokusil.

V systému českého vězeňství rozhoduje o vazbě dle zákona soud, a to v přípravném řízení na návrh státního zástupce. Vazba je vykonávána buďto v celovém režimu, kdy je obviněný po většinu dne uzamčen v cele, či ve zmírněném režimu, kde se obviněný může volně pohybovat po ubytovacím zařízení (Drápal a kol., 2021, s. 37).

V následující tabulce č. 2 lze pozorovat vývoj stavu obviněných v České republice mezi lety 2014–2022. Z dat Statistických ročenek Vězeňské služby ČR je patrné, že počet obviněných v posledních letech klesal. K 31.12. 2022 bylo v České republice o 747 obviněných méně než před 8 lety. Zároveň je z dat patrné, že počet obviněných mužů výrazně převyšuje počet obviněných žen.

Tabulka 2 - Vývoj počtu obviněných v letech 2014-2022 (k 31.12. daného roku)

	Rok								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Muži	2040	1814	1752	1681	1702	1657	1467	1296	1323
Ženy	145	146	155	128	114	141	103	96	115
Celkem	2185	1960	1907	1809	1816	1798	1570	1392	1438

Zdroj: vlastní zpracování, Statistické ročenky VS ČR (2014-2022)

Věznice pro výkon trestu

Účelem výkonu trestu odnětí svobody je prostředky stanovenými zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, působit na odsouzené tak, aby minimalizovali riziko recidivy svého kriminálního chování a po propuštění vedli soběstačný život v souladu se zákonem. Tímto způsobem chrání společnost před trestnými činy a brání odsouzeným v opakovaném porušování zákona (§1 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů).

V praxi je naplňování účelu trestu hodnoceno pomocí programu zacházení. Jeho vyhodnocování, stejně tak i hodnocení pro orgány činné v trestním řízení, Ministerstvo spravedlnosti či jiné subjekty, se zpracovává na základě metodického listu. Ten stanovuje metodu pro hodnocení dospělých odsouzených osob. Hodnocení by mělo mít především funkci informační, srovnávací a motivační. V případě zpracování hodnocení k podmíněnému propuštění odsouzeného je součástí také stanovisko věznice, kterým se míní

posouzení současného postoje odsouzeného k jeho trestné činnosti a úspěšnost v oblasti řešení rizikových faktorů. Dále zahrnuje celkové zhodnocení, zda je odsouzený připraven na propuštění z výkonu trestu, a případné další specifické informace požadované soudem (Drápal a kol., 2021, s. 36).

Ústavy pro výkon zabezpečovací detence

Zabezpečovací detence představuje jedno ze zařízení, která slouží k ochraně společnosti před nebezpečnými pachateli. Nejedná se o preventivní opatření, nýbrž o následný krok po spáchání trestného činu. V České republice existují pouze dva ÚpVZD, a to v Brně a Opavě. Ústavy byly zřízeny na základě Zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence, který nabyl účinnosti 1. ledna 2009. Jedná se o zařízení se zvláštní ostrahou nabízející různé programy, jako léčebné, psychologické, vzdělávací, pedagogické, rehabilitační či činnostní. Osoby umístěné do ÚpVZD bývají označovány též jako chovanci. Účelem zabezpečovací detence je ochránit společnost před nebezpečnými jedinci (Drápal a kol., 2017, s. 39).

Soud může zabezpečovací detenci uložit samostatně (např. u nepřičetných pachatelů), při upuštění od potrestání či vedle trestu (např. uživatelé omamných a psychotropních látek, pachatelé ve stavu vyvolaném duševní poruchou) (Raszková, Hoferková, 2014, s. 58).

Dle Blatníkové a Zemana (2019, s. 82) je zabezpečovací detence určena pachatelům, kteří jsou díky svému duševnímu stavu vysoce nebezpeční pro společnost a zároveň nejsou schopni či ochotni podstoupit terapii v rámci ochranného léčení. Zabezpečovací detence v takových případech trvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Přezkoumání soudem probíhá jednou za dvanáct měsíců a u mladistvých jednou za šest měsíců.

V ÚpVZD pracuje s chovanci tým specialistů ve složení: psychiatr, praktický lékař, psycholog, speciální pedagog, vychovatel – terapeut, sociální pracovníce, vychovatel, zdravotnický personál, právník (Vězeňská služba ČR, 2023).

Výčet některých práv chovanců dle VS ČR (2023):

- na vlastní náklady užívat ústavní telefon ke kontaktu s blízkými, opatrovníkem, právníkem či orgány zabývajícími se ochranou lidských práv;
- přijímat návštěvy blízkých osob nejméně dvakrát týdně po dobu alespoň 2 hodin;
- návštěvy obhájce či advokáta oprávněného chovance zastupovat;
- návštěvy opatrovníka;

- duchovní služby;
- přijímání balíčků s trvanlivými potravinami a osobními věcmi do hmotnosti 5 kg, a to jedenkrát za 3 měsíce.

Střední odborné učiliště

Jedná se o Střední odborné učiliště se sídlem v Praze, které však disponuje odloučenými pracovišti (tzv. Školskými vzdělávacími středisky) ve věznicích v Pardubicích, Opavě, Světlé nad Sázavou, Valdicích, Plzni, Rýnovicích, Všehrdech a Kuřimi (Raszková, Hoferková, 2018, s. 80).

Hlavním úkolem těchto učilišť je vzdělávání vězňených osob, a to buď v rámci akreditovaných studijních oborů, které jsou ukončeny např. výučním listem či maturitou, či v rámci neakreditovaných vzdělávacích kurzů.

Akademie vězeňské služby

Jedná se o resortní vzdělávací zařízení Ministerstva spravedlnosti s celorepublikovou působností (Vězeňská služba ČR, 2023). Cílem Akademie je dle Jůzla (2020, s. 205-207) zajistit, aby nově nastupující příslušníci a civilní zaměstnanci Vězeňské služby byli náležitě vycvičeni a vyškoleni pro výkon služby nebo práce ve Vězeňské službě ČR. Pro zaměstnance, kteří již mají zkušenosti a fungují v pracovních procesech organizačních jednotek po určitou dobu, Akademie poskytuje odborný růst skrze specializační kurzy a školení. Základní školení je diferenciováno pro příslušníky (trvání 13 týdnů) a civilní zaměstnance (trvání od 1 do 7 týdnů podle role v organizační jednotce VS ČR). Dále Akademie organizuje a provádí služební zkoušky příslušníků VS ČR. Každý příslušník musí složit zkoušku do tří let od nástupu do služby, přičemž před samotnou zkouškou absolvuje třídní přípravný kurz, který opakuje klíčové praktické postupy a teoretické znalosti v oblasti právních předpisů souvisejících s vězeňstvím. Kromě hlavní aktivity ve vzdělávání provádí Akademie VS také výzkum v oboru penologie.

3.4.2 Hlavní úkoly VS

Mezi hlavní úkoly Vězeňské služby patří především správa a stráž vazebních věznic, věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence.

Dále Vězeňská služba dle § 2 odst. 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážní České republiky:

- střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody a eskortuje tyto osoby do výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence, a to bezprostředně o ukončení výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody;
- prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění;
- provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody;
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství;
- provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby;
- vede evidenci osob ve výkonu vazby, zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky;
- zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Akademie VS, a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště.

3.5 Aktuální problematika vězeňství

3.5.1 Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí

Pojem nebezpečnost lze v kriminologii či forenzní psychologii definovat jako predikci (pravděpodobnost), že se pachatel dopustí nebezpečného, násilného, antisociálního či problémového chování (Blatníková, 2016, s. 17).

Dle Válkové, Černíkové a Firstové (2014, s. 65) je v penologii také používán pojem negativní jevy ve vězení. Tato kategorie obsahuje pestrou škálu sociálně patologických jevů (např. sebevražednost, sebepoškozování, závislost na návykových látkách), ale také jevy, které za sociálně patologické označit nelze (např. odmítání stravy či držení nepovolených předmětů), které lze označit spíše za jevy rizikové. Do této kategorie lze zařadit kromě výše zmíněných jevů také agrese, ať už autoagresi či heteroagresi a dále například užívání omamných a psychotropních látek. Většinu uvedených jevů lze zařadit do kategorie mimořádných událostí, které se dělí na závažné (např. útěk, pokus o útěk, vražda, vzpoura, použití střelné zbraně) a méně závažné (např. sebevražda, pokus o sebevraždu, zneužití povolení volného pohybu mimo organizační jednotku).

Nebezpečí ve věznicích nastává převážně v odděleních ložnicového typu, kdy je odsouzeným umožněn volný pohyb po ubytovně v průběhu celého dne. V případě nebezpečného jednání některého z vězňů je náročné vězně oddělit a zamezit tak dalšímu jednání. Dle Blatníkové (2016, s. 43) je násilí ve věznicích problematickým a obtížně uchopitelným fenoménem zejména proto, že je pevnou součástí subkulturního systému norem, a také z toho důvodu, že k němu dochází často skrytě.

V České republice je nebezpečnost vězně posuzována Vězeňskou službou v rámci Souhrnné Analýzy Rizik a Potřeb Odsouzených (SARPO). Tento nástroj provádí komplexní analýzu tzv. rizika újmy. Nebezpečnost je zde posuzována jak z pohledu autoagrese v podobě zaznamenaných projevů maladaptivního chování v minulosti (sebepoškozování, pokus o sebevraždu, volní odmítání stravy), tak i z pohledu heteroagresivního chování v průběhu výkonu trestu. Nebezpečnost vězně tak může být vnímána jako jedna z komponent jeho rizikovosti. Sleduje se a hodnotí se riziko, že vězeň způsobí vážnou újmu ostražce/pracovníkům věznice či vězňům, stejně jako riziko ve smyslu možného útěku či neplnění podmínek a pravidel instituce. Zohledňuje se také riziko vůči sobě samému a zranitelnost osoby jako potenciální oběti násilí. Mezi další rizikové faktory patří útěk,

problémy s kontrolou chování, porušování pravidel a povinností a zejména pak riziko vůči ostatním vězňům (Blatníková, 2016, s. 24-25).

Tabulka 3 - Mimořádné události za rok 2022

	Pokus o útěk	Pokus o vraždu vězněné osoby	Sebevražda	Pokus o sebevraždu	Napadení příslušníků	Napadení civilních zaměstnanců
Obviněný	0	0	5	11	10	0
Odsouzený	4	6	12	5	33	4
Celkem	4	6	17	16	43	4

Zdroj: vlastní zpracování, Statistická ročenka VS ČR (2022)

Ve výše uvedené tabulce č. 3 lze pozorovat četnost některých vybraných mimořádných událostí, které se za rok 2022 v českých věznicích udály. Dle údajů Statistické ročenky VS České republiky se české věznice potýkaly nejčastěji s napadením příslušníků Vězeňské služby, a to ze strany odsouzených. Celkem bylo napadeno 43 příslušníků, z toho 33 případů zavinili odsouzení a 10 případů obvinění. Druhou nejčetnější mimořádnou událostí za rok 2022 byly sebevraždy, kterých se dokonalo 17. Ve stádiu pokusu o sebevraždu bylo evidováno 16 případů.

V porovnání s předchozím rokem 2021 byl počet mimořádných událostí v roce 2022 vyšší, avšak rozdíl nebyl markantní.

Dle Marešové (2016, s. 120) násilí ve věznicích nelze úplně odstranit. Moderní vězeňské systémy zavádějí do penologické praxe různá opatření, která na jednu stranu eliminují agresivitu vězňů se sklonem k násilnému chování, na druhé straně v rámci vnitřní diferenciaci věznice chrání ty, kteří jsou kvůli své tělesné či psychické dispozici vystaveni možnému násilí. Právě ochrana slabších, tedy možných obětí násilí, je uváděna jako důkaz vospělosti vězeňského systému.

3.5.2 Vzdělávání vězněných osob

Dle Drápala a kol. (2021, s. 126) myšlenky vzdělávat odsouzené a motivovat je k efektivnímu využití času stráveného ve vězení nejsou nové. Tyto myšlenky se poprvé objevily v období osvícenství a měly zásadní vliv na přehodnocení účelu trestu odnětí svobody. Ačkoli v první polovině 19. století se vzdělávání vězňů omezovalo převážně na výuku náboženství, již v roce 1837 byla v pražské Svatováclavské trestnici zahájena nedělní

škola psaní pro negramotné odsouzené. Zpočátku byli jejími učiteli pouze kněží, ale brzy se k nim připojili i školní pedagogové.

Vzdělávání se stalo nezbytnou součástí resocializačního programu věznic vedle pracovních, terapeutických a zájmových aktivit pro každého odsouzeného. V první polovině 21. století došlo v České republice ke klíčovým změnám ve vzdělávání osob ve výkonu trestu. Novela zákona o výkonu trestu odnětí svobody z roku 2004 přinesla pozitivní změny v oblasti legislativy. Tato novela motivovala odsouzené k účasti na vzdělávacích aktivitách tím, že jim umožnila osvobození od nákladů spojených s výkonem trestu během jejich účasti ve vzdělávacím nebo terapeutickém programu, který měl rozsah alespoň 21 hodin týdně (Drápal a kol., 2021, s. 129).

Díky novele bylo dne 30. 1. 2007 vydáno nařízení ministra spravedlnosti č. 1/2007, kterým byla zřízena škola pro osoby ve výkonu trestu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody s názvem Střední odborné učiliště, Praha 4, Na Veselí 51, jenž funguje jako součást organizační složky státu – Vězeňské služby (Drápal a kol., 2021, s. 129).

Organizační struktura učiliště prošla v průběhu let několika změnami, což vedlo k rozšíření počtu jeho decentralizovaných pracovišť. V roce 2001 vzniklo školské vzdělávací středisko ve Věznici Světlá nad Sázavou. O osm let později, v roce 2009, bylo v souvislosti se zřízením ÚpVZD v Opavě rozhodnuto přesunout školské vzdělávací středisko z Opavy do Heřmanic. V souladu s koncepcí rozvoje vzdělávání vězňených osob vzniklo v roce 2013 další odloučené pracoviště Střední odborné školy ve Věznici Kuřim (s pobočkou ve Znojmě) a v roce 2015 ve Věznici Stráž pod Ralskem. Zatím posledním zřízeným vzdělávacím střediskem se stalo v roce 2020 školské vzdělávací středisko Příbram (Drápal a kol., 2021, s. 130).

Vzdělávání odsouzených v České republice lze v současnosti rozdělit do dvou hlavních oblastí: formálního a neformálního vzdělávání. V prvním případě jde o vzdělávání, které vede k získání výučního listu, vysvědčení, potvrzení či osvědčení. Díky spolupráci s civilními vzdělávacími institucemi mohou odsouzení v některých případech dokonce dosáhnout úplného středoškolského vzdělání. Masarykova univerzita v Brně se dokonce angažuje v podpoře vězeňského vzdělávání a umožňuje některým vězňům studium na univerzitní úrovni. Na druhé straně neformální vzdělávání probíhá v rámci programů zacházení, které zajišťuje v jednotlivých vězeňských zařízeních oddělení výkonu trestu. Úroveň vzdělávání se v jednotlivých věznicích liší a je ovlivněna různými objektivními i subjektivními faktory. Ve vazebních věznicích je přirozeně rozsah vzdělávacích aktivit

menší a někde zcela absentuje. V případě osob, které byly pravomocně odsouzeny, přichází v úvahu pouze pořádání krátkodobých kurzů, jak se to děje např. ve Věznici Plzeň – Bory (Drápal a kol., 2021, s. 131).

Dle údajů, které uvádí Statistická ročenka VS ČR (2022) bylo ve školním roce 2021/2022 zařazeno do učebních oborů na Středním odborném učilišti celkem 607 žáků. Kromě těchto učebních oborů se uskutečnilo 5 typů kurzů (všeobecně vzdělávací, jazykové, odborné, počítačové a kurzy instrumentálního obohacování), kterých se účastnilo celkem 1 019 odsouzených.

V červnu 2022 se na deseti odloučených pracovištích Středního odborného učiliště – ve školských vzdělávacích střediscích (při věznici Heřmanice, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Světlá nad Sázavou, Valdice, Všehrady, Kuřim, Znojmo, Stráž pod Ralskem, Příbram) konaly závěrečné učňovské zkoušky. Celkem 167 žáků získalo výuční list, z nichž 79 prospělo s vyznamenáním, 88 prospělo a 4 neprospěli (Statistická ročenka VS ČR, 2022).

Nově byly rovněž v září roku 2022 otevřeny nové učební obory, a to:

- kuchař – číšník ve věznicích Příbram, Pardubice a Kuřim;
- elektrikář – silnoproud ve věznicích Heřmanice a Všehrady;
- strojní mechanik ve Věznici Plzeň;
- truhlář ve Věznici Všehrady.

Rozšiřování nabídky učebních oborů napomáhá žákům po dostudování dosáhnout lepšího uplatnění na trhu práce.

3.5.3 Zaměstnávání vězněných osob

Zaměstnávání ve vězení má klíčový význam pro odsouzené, kteří se připravují na život po propuštění. Správně zvolená pracovní činnost, často doplněná o vzdělávací programy, může výrazně posílit dovednosti a kvalifikaci odsouzených pro návrat na trh práce. Odměna za vykonanou práci by měla umožnit odsouzeným řešit své finanční závazky, což je klíčové pro prevenci zadlužení, které by mohlo negativně ovlivnit jejich reintegraci do společnosti po propuštění. Zaměstnávání vězňů by mělo být vnímáno i jako způsob smysluplného využití času během jejich trestu odnětí svobody (Svoboda, 2019, s. 73).

Od roku 2015 se Vězeňské službě ČR podařilo výrazně navýšit počet aktivit a projektů zaměřených na zaměstnávání vězňů. Bylo uskutečněno 42 seminářů po celé České republice, které se týkaly tématu zaměstnávání vězňů a byly realizovány ve spolupráci se Svazem průmyslu a dopravy ČR, Komorou sociálních podniků, Hospodářskou komorou a Centrem

pro podporu podnikání. Ministerstvo spravedlnosti aktivně podporuje využití vězňů k pracovní činnosti. Zaměstnávání odsouzených osob může dle VS ČR (2023) probíhat v následujících formách:

- vnitřní provoz – úklid, kuchyňská práce, provoz kotelny, údržba, autodílna, sklad a další;
- provozovny střediska hospodářské činnosti – zámečnické práce, stavební práce, úklidové práce, montážní práce a další;
- vlastní výroba – výroba dřevěných a kovových produktů, šití;
- spolupráce s externími subjekty – může probíhat jak uvnitř věznice, tak i mimo ně, zahrnuje například likvidaci odpadů, kompletaci propagačního materiálu, balení výrobků, sklářskou a bižuterní výrobu, výrobu palet, nábytku, stavební práce, úklid na veřejných prostranstvích a další.

Dle Drápala a kol. (2021, s. 125-126) je základním mechanismem v procesu zařazování vězňů do práce komise pro výběr a zařazování odsouzených na pracoviště, jež je poradním orgánem ředitele věznice či vazební věznice. Komise se skládá z kvalifikovaných zaměstnanců oddělení pro výkon trestu a dalšího personálu, který je určen vedením věznice. Účelem komise je provést komplexní analýzu každého jednotlivého vězně a predikovat možná rizika vyplývající z jeho budoucího pracovního zařazení (tzv. risk assessment). Doporučení vydaná komisí jsou zásadním podkladem pro rozhodnutí vedení věznice o přidělení vězně na konkrétní pracoviště, které je v daný okamžik k dispozici. Členové komise musí vzít v úvahu různá kritéria a faktory, jako je zdravotní způsobilost vězně, jeho odborná kvalifikace a dovednosti, charakter trestné činnosti včetně možné nebezpečnosti, chování v průběhu věznění, osobnostní charakteristika (impulzivita, psychické problémy apod.), hrozba dalšího trestního postihu a další rizikové faktory mající vliv na případné excesivní jednání vězně. Tento proces zahrnuje průběžné sledování proměnných faktorů, jako je změna chování vězně či nově získané informace, které se objeví (např. nové trestní stíhání, rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění, rozpad rodiny, úmrtí v rodině). V daných případech je nezbytné opětovné posouzení nově vzniklých rizik ze strany odborného personálu věznice a případná revize rozhodnutí o jeho/jejím pracovním zařazení. Veškeré tyto nové skutečnosti mohou působit negativně na počínání vězně, jenž se může např. rozhodnout z pracoviště uprchnout. Pokud odpovědný zaměstnanec provádějící znovu posouzení rizik dospěje k závěru, že došlo k jejich navýšení, navrhne odborná komise

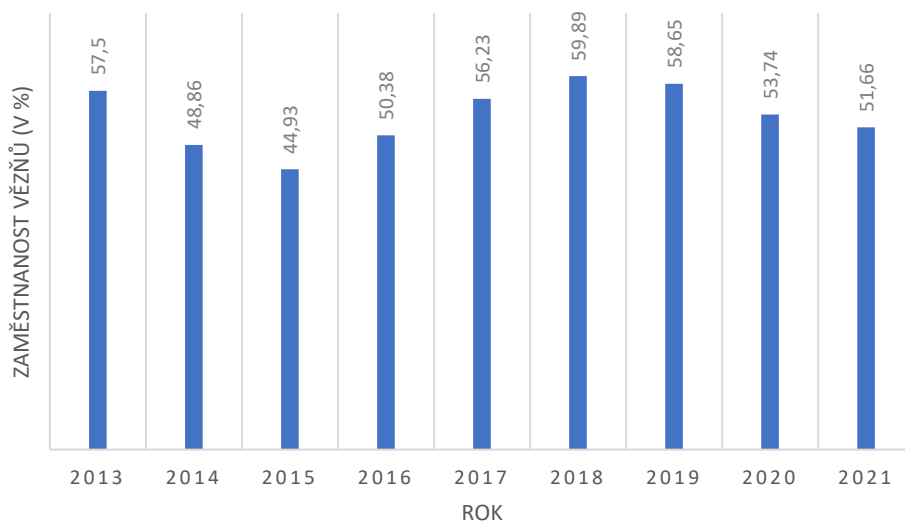
řediteli věznic pozastavit zařazování vězně do pracovních směn, nebo i jeho vyřazení z pracoviště. Je třeba zdůraznit, že tento proces není jednorázovým opatřením, ale kontinuálním procesem, který vyžaduje neustálé zhodnocování a případné úpravy na základě nových informací a změn chování vězně.

Povinnost pracovat se dle Motejla a kol. (2010, s. 165) nevztahuje na odsouzeného:

- staršího 65 let;
- plně invalidního;
- jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení;
- dočasně práce neschopného;
- pokud z povahy překážky vyplývá, že je jeho pracovní povinnost vyloučena.

Na grafu č. 3 lze pozorovat procentuální vývoj zaměstnanosti vězňů v České republice v letech 2013 až 2021.

Graf 3 - Vývoj zaměstnanosti vězňů (v %)

Zdroj: vlastní zpracování, Vězeňská služba ČR (2022)

Hodnoty byly počítány podle nové metodiky hodnocení zaměstnanosti odsouzených, která započítává pouze odsouzené zaměstnané za finanční odměnu a vyjímá odsouzené pracující v režii věznic či účastníci se vzdělávacích a školních programů, brigád a podobně.

Z grafu lze pozorovat, že nejvyšší procentuální zaměstnanost vězňů nastala v roce 2018, kdy k 31. 12. 2018 bylo zaměstnáno 59,89 % z celkového počtu 20 215 vězňů.

Největší procentuální rozdíl byl zaznamenán mezi lety 2013 a 2014, kdy údaje za rok 2013 odrážejí stav po amnestii prezidenta republiky z 1.1.2013. Na konci tohoto roku bylo zaměstnáno 57,5 % z celkového počtu 16 645 vězňů.

3.5.4 Odměňování za práci odsouzených osob

Evropská vězeňská pravidla mimo jiné stanoví, že vězněným osobám za vykonanou práci náleží odpovídající finanční odměna (Evropská vězeňská pravidla, 2006, bod. 26.10).

„Pracovní odměna odsouzeného se pro účely srážek daní a pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti. Z této odměny se po srážce zálohy na daň a pojistného provedou i další srážky jednak k úhradě výživného pro děti, kterým je dosouzený povinen poskytovat výživu, včetně příspěvku na úhradu nákladů při péči o dítě v ústavní nebo ochranné výchově, a jednak k úhradě nákladů výkonu trestu a dalších nákladů spojených s výkonem trestu“ (§ 33 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů).

Část pracovní odměny odsouzeného, která zbývá po výše uvedených srážkách, se rozdělí na kapesné a úložné. Kapesným se rozumí částka, kterou může odsouzený použít dle svého uvážení. Úložným se rozumí zbývající část pracovní odměny, kterou následně věznice převede na účet odsouzeného (§ 33 odst. 5 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů).

Rozúčtování pracovní odměny odsouzených je dle VS ČR (2024) následovné:

- ze 100 % hrubé pracovní odměny je odváděno 6,5 % na sociální pojištění + 4,5 % na zdravotní pojištění, zůstatek a daň ze mzdy (15 % z hrubé mzdy – sleva na dani), zůstatek = čistá pracovní odměna;
- ze 100 % čisté pracovní odměny se provádí srážky ve výši:
 - 33 % na srážky k úhradě výživného nezaopatřených dětí;
 - 23 % na srážky k úhradě nákladů výkonu trestu, maximálně však 1 500 Kč za kalendářní měsíc;
 - 12 % na další srážky prováděné na základě nařízeného výkonu rozhodnutí soudu nebo orgánu státní správy;
 - 4 % na ostatní srážky;
 - 17 % na kapesné;
 - 11 % na úložné.

Pracovní odměna odsouzenému přísluší podle výše uvedeného § 33 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Výše odměny a podmínky pro její poskytování jsou stanoveny v Nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. Nařízení vlády stanoví, že odsouzenému přísluší podle druhu jím vykonávané práce základní složka odměny:

- v I. skupině, jedná-li se o práci, pro jejíž výkon není potřebná odborná kvalifikace, výše základní složky odměny činí 50 % minimální mzdy za měsíc;
- ve II. skupině, jedná-li se o práci, pro jejíž výkon je potřebné střední vzdělání s výučním listem nebo jiná odborná kvalifikace, výše základní složky odměny činí 70 % minimální mzdy za měsíc;
- ve III. skupině, jedná-li se o práci, pro jejíž výkon je potřebné střední vzdělání s maturitní zkouškou, vyšší odborné vzdělání nebo vysokoškolské vzdělání v bakalářském studijním programu, výše základní složky odměny činí 95 % minimální mzdy za měsíc;
- ve IV. skupině, jedná-li se o práci, pro jejíž výkon je potřebné vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu, výše základní složky odměny činí 120 % minimální mzdy za měsíc (Vězeňská služba ČR, 2024).

Odsouzenému je přiznána základní složka odměny podle druhu jím vykonávané práce a požadované kvalifikace. Pokud je odsouzený zařazen na práci, pro jejíž výkon není potřebná odborná kvalifikace, lze mu přiznat pouze I. skupinu základní složky odměny bez ohledu na jeho vzdělání (Vězeňská služba ČR, 2024).

Odměňování obviněných je stanoveno na základě zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Tabulka 4 - Odměna za práci odsouzených

Rok	Průměrná měsíční odměna vězně (Kč)	Průměrná mzda v ČR (Kč)	Minimální mzda ke konci roku (Kč)	Poměr průměrná měsíční odměna vězně/průměrná mzda v ČR (%)	Poměr průměrná měsíční odměna vězně/minimální mzda (%)
2022	6 197	40 317	16 200	15,4	38,3
2021	5 809	38 277	15 200	15,2	38,2
2020	5 488	36 176	14 600	15,2	37,6
2019	4 576	34 578	13 350	13,2	34,3
2018	4 345	32 051	12 200	13,6	35,6
2017	3 790	29 638	11 000	12,8	34,5
2016	3 695	27 764	9 900	13,3	37,3
2015	3 758	26 591	9 200	14,1	40,8
2014	3 725	25 768	8 500	14,5	43,8

Zdroj: vlastní zpracování, Statistické ročenky VS ČR (2014-2022), ČSÚ (2023), MPSV (2024)

Ve výše uvedené tabulce č. 4 lze pozorovat vývoj průměrné měsíční odměny odsouzených v komparaci s průměrnou a minimální mzdou v České republice v daném roce, a to od roku 2014 do roku 2022. Průměrná měsíční odměna odsouzených se v daném období zvýšila o 53,3 %, z 3 725 Kč v roce 2014 na 6 197 Kč v roce 2022. Nárůst byl relativně stabilní, s průměrným ročním nárůstem o 4,8 %.

V poměru s průměrnou mzdou v České republice dosahovala odměna odsouzených v průběhu let průměrně 14,1 %. V porovnání s minimální mzdou tvořila průměrně odměna odsouzených 37,8 %.

V roce 2022 došlo oproti roku 2014 k nárůstu průměrné mzdy o 56,43 %, nárůstu minimální mzdy o 90,59 %, avšak měsíční odměna odsouzených se navýšila o pouhých 66,38 %. Z výše uvedené tabulky lze konstatovat, že v porovnání s vývojem minimální mzdy, kde dochází k výraznému každoročnímu navyšování, u průměrné měsíční odměny odsouzení nedochází k razantnímu navýšení.

„Budou-li mít odsouzení možnost vyššího výdělku, současně s tím se zvýší jejich možnost hrazení dluhů (náklady výkonu trestu, náhrada škody způsobené trestnou činností, vyživovací povinnosti, exekuce) a lze předpokládat v tomto smyslu i snížení motivace páchat trestnou činnost po propuštění“ (Veřejný ochránce práv – ombudsman, 2016, s. 24).

3.5.5 Vybavení ubytovacích místností

Dle Evropských vězeňských pravidel schválených Výborem ministrů 11. 1. 2006 musí ubytovací podmínky ve věznicích splňovat některé podmínky, a to především respektovat při zajišťování ubytování lidskou důstojnost a soukromí. Dále musí odpovídat zdravotnickým a hygienickým požadavkům s patřičným ohledem na klimatické podmínky,

zejména s ohledem na plošnou výměru, počet metrů krychlových vzduchu, osvětlení, vytápění a větrání.

Ve věznicích v České republice lze rozlišovat dva systémy ubytování, a to systém ložnicový a celový. V případě ložnicového systému se jedná o soubor ložnic, který je od zbytku prostoru oddělen přepážkou či mřížovými dveřmi. Odsouzení nejsou v těchto místnostech zamykáni, a mohou se tak během dne pohybovat ve společných prostorách (kulturní místnosti, kuchyňky, společná sociální zařízení) (Svoboda, 2019, s. 13).

Celový systém je založen na principu uzamykání odsouzených v určitých částech dne a tím pádem jsou cely vybaveny sociálním zařízením. Společné prostory mohou odsouzení v celovém systému navštěvovat pouze v určitých částech dne, které stanovuje vnitřní řád věznice.

Jednotlivé cely a ložnice musí disponovat dostatečně velkými okny, která musí být konstruována tak, aby umožnila přísun čerstvého vzduchu odsouzeným. Výjimkou by mohlo být pouze zajištění dostatečně efektivního klimatizačního zařízení. Umělé osvětlení musí odpovídat uznávaných technickým normám, noční osvětlení nesmí být příliš intenzivní a nemělo by být používáno celou noc. Dále musí být ve věznicích zaveden poplachový signalizační systém, který umožní vězňům neprodleně kontaktovat personál (Evropská vězeňská pravidla, 2006, bod 18.2).

3.5.6 Přeplněnost věznic

V místnostech určených pro ubytování více odsouzených je dle Svobody (2019, s. 18) požadována minimální ubytovací plocha 4 m² na jednoho odsouzeného. Za určitých okolností se však může jednat o menší ubytovací plochu na jednoho odsouzeného, pokud celkový počet odsouzených ve věznicích stejného typu a stupně zabezpečení překročí kapacitu stanovenou pro věznici s ostrahou v rámci republiky tak, aby na jednoho odsouzeného připadla ubytovací plocha minimálně 4 m². Ubytovací plocha na jednoho odsouzeného však nesmí být menší než 3 m².

Problém přeplněnosti věznic s sebou dle Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání nese zejména zhoršené hygienické podmínky, nedostatek soukromí, omezené aktivity mimo cely, přetížené zdravotnické služby, zvýšené napětí, a tedy i vyšší míru násilí mezi vězni navzájem a vězni a dozorci.

Dle Evropských vězeňských pravidel (2006, bod 18.5) se v noci vězněné osoby umísťují zpravidla do samostatných cel, s výjimkou případů, kdy je pro vězněné osoby

vhodné, aby byly ubytovány společně. České vězeňství je však ve většině případů postaveno právě na hromadném ubytování.

Veřejný ochránce práv doporučuje, aby kapacita jednotlivých ubytovacích místností nikdy nepřesáhla 8 lůžek, a to i v případě, že ubytovací kapacita věznice byla překročena. Standard ubytovacích místností by měl po vzoru vyspělejších vězeňských systémů směřovat k minimalizaci hromadného ubytování.

Roku 2015 vydal CPT zprávu „*Ubytovací plocha připadající na jednoho vězně ve vězeňských zařízeních: Standardy CPT*“. Dle těchto standardů CPT (2015, s. 4) by měla minimální ubytovací plocha ve vězeňských zařízeních vypadat takto:

- 1 vězeň: minimálně 6 m² ubytovací plochy + sanitární zařízení;
- 2 vězni: minimálně 10 m² ubytovací plochy + sanitární zařízení;
- 3 vězni: minimálně 14 m² ubytovací plochy + sanitární zařízení;
- 4 vězni: minimálně 18 m² ubytovací plochy + sanitární zařízení.

„*Výbor CPT očekává, že tyto minimální standardy pro ubytovací plochu budou systematicky uplatňovány ve všech vězeňských zařízeních členských států Rady Evropy, a doufá, že stále více států bude usilovat o vyhovění „žádoucím“ standardům CPT pro celý společného ubytování*“ (CPT, 2015, s. 6).

V následující tabulce č. 5 lze pozorovat vývoj stavu vězňů v České republice od roku 2014 do roku 2022.

Tabulka 5 - Počet vězňů v letech 2014-2022 (k 31.12. daného roku)

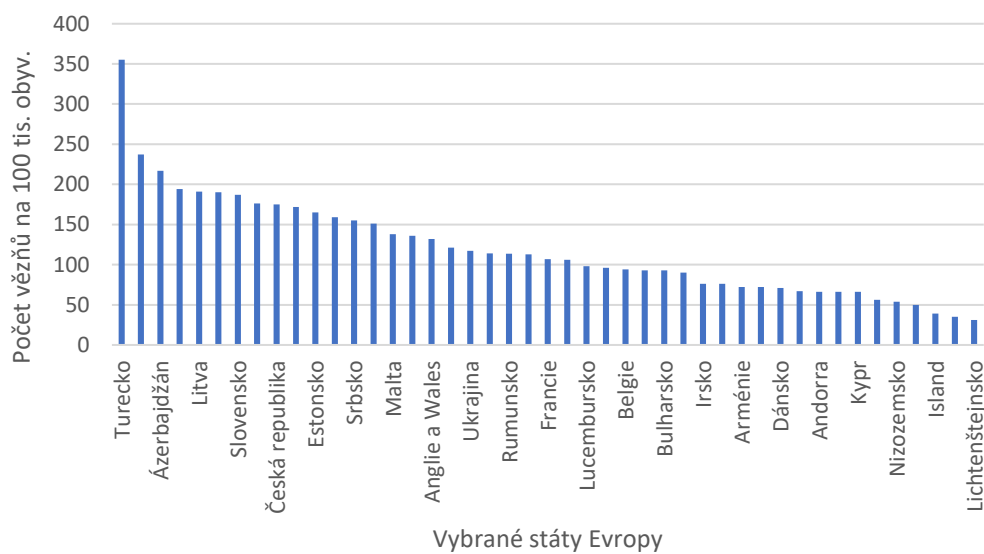
Vězněné osoby	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Obvinění	2 185	1 960	1 907	1 809	1 816	1 798	1 570	1 392	1 438
Odsouzení	16 433	18 850	20 501	20 271	19 677	19 155	17 612	17 243	17 498
Chovanci	40	56	73	79	84	95	104	113	116
Celkem	18 658	20 866	22 481	22 159	21 577	21 048	19 286	18 748	19 052

Zdroj: vlastní zpracování, Statistické ročenky VS ČR (2014-2022)

Dle výše uvedených údajů je zřejmé, že na konci roku 2022 činil stav vězňů 19 052. Oproti roku 2021 se jedná o nárůst o 304 vězňů. Nejnižšího stavu bylo dosaženo na konci roku 2014, kdy bylo evidováno celkem 18 658 vězňů.

V roce 2022 měla Česká republika 175 odsouzených na 100 tisíc obyvatel. V porovnání s ostatními státy Evropy zaujímá Česká republika 9. místo v žebříčku počtu odsouzených na 100 tisíc obyvatel. Na následujícím grafu č. 4 jsou zobrazeny vybrané státy Evropy, seřazené podle počtu vězňů na 100 tisíc obyvatel.

Graf 4 - Počet vězňů na 100 tisíc obyvatel (vybrané státy Evropy)

Zdroj: vlastní zpracování, Statista (2022)

Nejvíce vězňů na 100 tisíc obyvatel zaznamenalo za rok 2022 Turecko, a to s 355 vězňůmi osobami na 100 tisíc obyvatel. Následovala Gruzie s 237 vězni a následně Ázerbájdžán, který byl do statistik zahrnut, s 217 vězni na 100 tisíc obyvatel. Zemí s nejnižší mírou uvěznění v roce 2022 bylo Lichtenštejnsko, kde připadalo 31 vězňů na 100 tisíc obyvatel. Ruská federace byla v předchozích letech zemí s nejvyšší mírou uvěznění v datech Rady Evropy, avšak po invazi na Ukrajinu byla země ze statistik odvolána (Statista, 2022).

3.5.7 Ekonomika Vězeňské služby ČR

Vězeňská služba, jakožto organizační složka státu, získává své prostředky ze státního rozpočtu, jejímž správcem je Ministerstvo spravedlnosti. Během procesu plánování a redistribuce financí ze státního rozpočtu plní Generální ředitelství Vězeňské služby ČR roli jakéhosi prostředníka mezi Ministerstvem spravedlnosti a jednotlivými organizačními složkami Vězeňské služby ČR.

Hospodářskou činnost Vězeňské služby ČR upravuje zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážích České republiky. Dle § 4a téhož zákona ministerstvo při výkonu státní správy vytváří Vězeňské službě podmínky k řádnému výkonu její činnosti zejména tím, že:

- „stanoví Vězeňské službě prostředky státního rozpočtu v rámci rozpočtu kapitoly ministerstva;
- provádí kontrolu dodržování povinností stanovených zvláštními právními předpisy při hospodaření s majetkem státu a dodržování ostatních právních předpisů, pokud nepatří do působnosti jiného orgánu;
- na úsecích obranného a civilního nouzového plánování, ochrany utajovaných informací, požární ochrany a ochrany bezpečnosti a zdraví při práci stanoví resortní koncepce činnosti v těchto oblastech a v nezbytném rozsahu provádí analytickou a kontrolní činnost;
- usměrňuje a koordinuje výkon služby justiční strážě s technickými a režimovými opatřeními u soudů, státních zastupitelství a na ministerstvu,
- na úseku informatiky vypracovává analýzy a navrhuje koncepce rozvoje informačních technologií, systémů a počítačových sítí“.

Dále je v § 23c zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážích České republiky vymezeno, že Vězeňská služba může provozovat hospodářskou činnost mimo svoji činnost hlavní, pro níž byla zřízena. Jedná se zejména o zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody nebo umístěných v ústavech pro výkon zabezpečovací detence. Hospodářská činnost Vězeňské služby je provozována za účelem dosažení kladného výsledku hospodaření.

Jako součást státní správy má Vězeňská služba ČR, které finanční prostředky přiděluje Ministerstvo spravedlnosti ČR, povinnost řídit se několika vyhláškami a zákony týkajícími se hospodaření s veřejnými prostředky. Kromě výše uvedeného zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážích se jedná zejména o:

- zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole);
- zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla).

Proces plánování a tvorby rozpočtu probíhá ve čtyřech základních fázích: přípravě, schvalování, realizaci a vyhodnocení. Během fáze přípravy státního rozpočtu jsou jednotlivé kapitoly pověřeny plánováním finančních prostředků potřebných pro další období. Ministerstvo spravedlnosti žádá Generální ředitelství VS ČR o poskytnutí rozpočtových plánů pro následující tři roky s cílem vytvořit střednědobý rozpočtový výhled, jak stanovuje zákon č. 218/2000 Sb. Po schválení rozpočtu dochází k jeho realizaci, během níž Ministerstvo spravedlnosti ČR přerozděluje finanční prostředky Generálnímu ředitelství VS ČR, které je následně distribuuje dalším organizačním jednotkám podřízeným VS ČR.

Příjmy VS ČR

Příjmy lze rozdělit na daňové a nedaňové, přičemž daňové příjmy jsou tvořeny příjmy ze správních poplatků, z pojistného na důchodovém pojištění, z pojistného na nemocenském pojištění a z příspěvku na politiku zaměstnanosti. Nedaňové příjmy tvoří především příjmy z vlastní činnosti, příjmy z pronájmu majetku a ostatní nedaňové příjmy (náklady výkonu trestu, pohledávky za vězněnými osobami, pohledávky za bývalými vězněnými osobami a platby od zdravotních pojišťoven). Dále se příjmy dělí na kapitálové, což může být například odprodej nepotřebného majetku a dále na přijaté dotace (Národní fondy, vlastní fondy) (Statistická ročenka VS ČR, 2022, s. 52).

Výdaje VS ČR

Výdaje Vězeňské služby ČR lze rozdělit na běžné a kapitálové. Běžné výdaje lze považovat za výdaje vynakládané na běžné činnosti. Patří sem především platy zaměstnanců, výdaje na energie a materiál. Kapitálové výdaje jsou určeny na dlouhodobé investice, jako například nákup techniky či dopravních prostředků (Statistická ročenka VS ČR, 2022, s. 53).

V níže uvedené tabulce č. 6 jsou vyobrazeny příjmy a výdaje VS ČR za rok 2022.

Tabulka 6 - Příjmy a výdaje VS ČR 2022

	Rozpočet 2022 (v tis. Kč)	
	Schválený	Skutečnost
Příjmy celkem	1 798 065,55	1 675 832,05
Výdaje celkem	12 167 450,90	12 380 692,61

Zdroj: vlastní zpracování, Výroční zpráva VS ČR za rok 2022 (2023)

Na rok 2022 byly Vězeňské službě ČR stanoveny závazné ukazatele rozpočtových příjmů v celkové výši 1 798 065 550 Kč. Příjmová část rozpočtu byla Vězeňskou službou

ČR splněna na 93,20 %. Součástí těchto příjmů jsou také daňové příjmy, které činily 1 396 363 430 Kč. Zahrnují příjmy ze správních poplatků, z pojistného na důchodové pojištění, z pojistného na nemocenské pojištění a z příspěvku na politiku zaměstnanosti.

Dále se do celkových příjmů zahrnují nedaňové příjmy, kterými jsou příjmy z vlastní činnosti, pronájmu majetku a ostatní nedaňové příjmy (pohledávky za vězňenými osobami a bývalými vězňenými osobami). Rozpočet nedaňových příjmů byl rozepsán ve výši 323 000 000 Kč.

V souvislosti s akcí tzv. *Milostivé léto II* byly k 31. 12. 2022 v kategoriích pohledávek za vězňenými osobami uhrazeny pohledávky 38 dlužníků v celkové výši 304 000 860 Kč.

Do celkových příjmů také spadají kapitálové příjmy, které pro rok 2022 nebyly rozpočtovány. K jejich plnění došlo odprodejem nepotřebného majetku ve výši 367 000 110 Kč, a to prodejem vyřazených vozidel (Výroční zpráva VS ČR za rok 2022, 2023, s. 4).

Co se týče celkových výdajů, tak ty byly pro rok 2022 stanoveny ve výši 12 167 450 900 Kč. Celkové výdaje se dále dělí na běžné a kapitálové. Do běžných výdajů jsou započítány například platy zaměstnanců, které činily 5 644 064 510 Kč. (Výroční zpráva VS ČR za rok 2022, 2023, s. 6)

Průměrný denní stav vězňených osob dosáhl v roce 2022 počtu 19 128. Meziročně došlo o nárůst v průměru o 120 osob. V tabulce č. 7 lze pozorovat denní výdaje na jednoho vězně za celou Vězeňskou službu ČR.

Tabulka 7 - Průměrný denní výdaj na 1 vězně (v Kč)

Rok	2018	2019	2020	2021	2022
Průměrný denní výdaj na 1 vězně za den (v Kč)	1 348	1 492	1 741	1 841	1 773

Zdroj: vlastní zpracování, Výroční zpráva VS ČR za rok 2022 (2023)

Denní výdaj na jednoho vězně činil za rok 2022 v průměru 1 733 Kč a zahrnoval výdaje na platy, pojistné, ostatní věcné výdaje, FKSP, kapitálové výdaje a sociální dávky.

Za jeden z finančních problémů Vězeňské služby ČR lze považovat obtížnost vymáhání pohledávek. Ty ve vězeňské části tvoří pohledávky za vězni v aktuálním stavu (vykonávající výkon trestu nebo vazby), pohledávky za propuštěnými vězni a ostatní pohledávky (za zaměstnanci, z obchodních vztahů a jinými subjekty).

Náklady výkonu vazby dle § 152 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu činí 45 Kč za každý započatý kalendářní den příslušného kalendářního měsíce. Náhrada nákladů výkonu

vazby se nepovažuje za dobu, po kterou je osobě ve výkonu vazby poskytována ústavní (nemocniční) péče, je-li tato osoba pojištěna podle zvláštního právního předpisu. Dále se jedná o náklady zdravotních služeb poskytnutých v zájmu zachování nebo zlepšení zdravotního stavu nad rámec zdravotních služeb hrazených z veřejného zdravotního pojištění nebo ze státního rozpočtu nad rámec mezinárodních dohod, kterými je Česká republika vázána (Vězeňská služba ČR, 2024).

Některé osoby mohou být dle § 35 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody od povinnosti hradit náklady výkonu trestu osvobozeny, a to po dobu pro kterou odsouzený:

- nebyl nezaviněně zařazen do práce, pokud nebyl poživitelem důchodu nebo výsluhového příspěvku nebo neobdržel v kalendářním měsíci peníze na účet v úschově;
- nedovršil osmnáctý rok věku;
- nebyla mu poskytována lůžková zdravotní péče, s výjimkou případů uvedených v § 36 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (si úmyslně způsobil nebo jinému úmyslně umožnil způsobil újmu na zdraví anebo se opakovaně dopustil porušování léčebného režimu, zneužil poskytnutí zdravotních služeb předstíráním poruchy zdraví, nebo se z vlastního rozhodnutí nepodrobil poskytnuté zdravotní službě, k níž dal předchozí souhlas nebo o kterou požádal);
- byl zařazen do vzdělávacího nebo terapeutického programu s dobou výuky nebo terapie nejméně 21 výukových hodin týdně;
- trest dočasně nevykonával;
- byl účasten na soudním jednání v postavení svědka nebo poškozeného.

Přehled o neuhrazených pohledávkách Vězeňské služby podle jednotlivých kategorií zobrazuje následující tabulka č. 8.

Tabulka 8 - Přehled neuhrazených pohledávek VS ČR (k 31.12.2022)

Kategorie pohledávek	Počet dlužníků	Objem nevyhozených pohledávek (v tis. Kč)	%
Pohledávky za vězni v aktuálním stavu	14 465	55 456,76	8,7
Pohledávky za propuštěnými vězni	26 209	177 568,11	27,7
Ostatní pohledávky	1 660	407 101,80	63,6
Celkem	42 334	640 126,67	100

Zdroj: vlastní zpracování, Statistická ročenka VS ČR (2022)

Dle výše uvedené tabulky je zřejmé, že ke konci roku 2022 zůstaly nevyhozeny pohledávky za vězni v aktuálním stavu v objemu 55 456,76 tis. Kč. Nevyhozený objem pohledávek za propuštěnými vězni činil 177 568,11 tis. Kč. V souvislosti s akcí tzv. Milostivé léto II byly k datu 31. 12. 2022 v obou kategoriích pohledávek za vězňenými osobami uhrazeny pohledávky 38 dlužníků v celkové výši 304,86 tis. Kč. Ostatní pohledávky činily ke konci roku 2022 celkem 407 101,80 tis. Kč (Statistická ročenka VS ČR, 2022, s. 59).

3.6 Koncepce vězeňství do roku 2025

První Koncepce rozvoje vězeňství začaly dle Zoubkové a kol. (2018, s. 106) vznikat již v roce 1991 pod záštitou Vězeňské služby ČR. Hlavním cílem této prvotní koncepce bylo reformovat, zbavit politického vlivu, demilitarizovat, decentralizovat a zhumanizovat český vězeňský systém. Od roku 2005 do roku 2015 byla v platnosti další koncepce, která reagovala na nové události a trendy, a to zejména na vstup České republiky do Evropské unie. Práce na Koncepce vězeňství do roku 2025 byla svěřena přímo Ministerstvu spravedlnosti ČR.

Cílem této koncepce je „vytvořit *dobře fungující, efektivní, mezinárodní standardy dodržující vězeňství propojené s prevencí kriminality, postpenitenciární péčí, sociální sférou a vzdělávacím systémem a směřující k reintegraci pachatelů trestné činnosti do společnosti. Plnit úkol nápravy odsouzených osob na základě individuálních postupů za účelem předcházení recidivě kriminálního chování a izolace opakovaně recidivujících pachatelů nejzávažnější násilné trestné činnosti od společnosti s cílem zajistit bezpečí občanů. Pomoci širokého komplexu opatření docílit existence moderního systému vězeňství, odpovídajícího 21. století a srovnatelného s dalšími vyspělými demokratickými státy*“ (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015, s. 3).

Pro zpracování Koncepce bylo shromážděno cca 50 odborníků z Ministerstva spravedlnosti ČR, Vězeňské služby ČR, Probační a mediační služby, ministerstev a dalších institucí, včetně akademických a neziskových organizací. Hlavním cílem bylo co nejvíce zohlednit širokou škálu klíčových aspektů dané problematiky. Z tohoto důvodu bylo vytvořeno celkem 9 skupin, které obsahují specifické cíle podle zaměření a nástroje k dosažení těchto cílů. Těmito skupinami jsou dle Koncepce vězeňství do roku 2025 (2015, s. 4):

- zaměstnávání vězňů;
- zdravotnictví ve věznicích;
- vzdělávání;
- programy zacházení a SARPO;
- legislativní změny v oblasti vězeňství;
- řešení problematiky drog a ostatních návykových látek;
- financování vězeňství;
- resocializace propuštěných vězňů, návaznost na prevenci a post péči;

- bezpečnost ve věznicích.

Každá výše zmíněná kapitola obsahuje úvodní část, v níž je popsána daná problematika. Následně je definován strategický cíl, současný stav a seznam specifických cílů. Na závěr každé kapitoly jsou představeny ilustrativní příklady typizovaného odsouzeného, tak jak by vypadal jeho život v případě pokračování současného stavu a nenaplnění cílů nové koncepce („pan Starý“). Naopak při dosažení cílů, stanovených v koncepci a využití všech plánovaných nástrojů dojde ke kvalitativní změně výkonu vězeňství, jak ji reprezentuje „pan Nový“ (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015, s. 5).

V kapitole zaměstnávání vězňů si Koncepce vězeňství do roku 2025 (2015, s. 14) klade za cíle především:

- zajištění dostatečné kapacity věznic pro zaměstnávání vězňů;
- provázání vzdělávání a zaměstnávání odsouzených;
- navýšení personálu potřebného k zajištění dohledu nad pracovní činností odsouzených a k jejich přepravě do zaměstnání;
- zvýšení možností zaměstnávání osob, propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.

V oblasti vzdělávání Koncepce vězeňství do roku 2025 (2015, s. 23) vymezuje především tyto cíle:

- umožnit vězněným osobám dosáhnout co nejvyššího kvalitního a praktického vzdělání, efektivně provázat vzdělání vězněných osob s jejich zaměstnáváním;
- nadále rozvíjet stávající systém výuky, inovovat metody i materiálně-technické vybavení;
- hledat nové zdroje financování a efektivně čerpat stávající.

Dalšími významnými trendy v koncepci vězeňství je oblast zdravotnictví, programů zacházení a SARPO (viz kapitola 3.6.1), oblast drogových a jiných závislostí, bezpečnosti, resocializace propuštěných vězňů a spojení s prevencí a postpenitenciární péčí, dále financování vězeňství a legislativní změny týkající se vězeňství.

V oblasti zdravotnictví se Koncepce vězeňství snaží dosáhnout především zlepšení financování zdravotní péče ve věznicích. Dále například v oblasti bezpečnosti je snahou Koncepce vězeňství zajistit bezpečné prostředí ve věznicích, které vytvoří odpovídající podmínky pro lidské zacházení s vězněnými osobami a pro kvalifikovanou práci

s doložitelným příznivým dopadem na úroveň recidivy a tím i na celkový počet vězňených osob (Koncepte vězeňství do roku 2025, 2015, s. 105).

Oblast financování vězeňství si dle Koncepte vězeňství do roku 2025 (2015, s. 137) klade za cíl:

- zajistit dostatečné zdroje k financování dalšího rozvoje vězeňství, při respektování možností státního rozpočtu, zajistit jejich efektivní čerpání a maximální možné využívání prostředků programů spolufinancovaných ze zahraničních zdrojů;
- efektivní čerpání finančních prostředků z fondů Evropské unie, Norských a dalších fondů;
- podpora rozšiřování provozoven Střediska hospodářské činnosti ve věznicích za účelem využití zisku jako mimorozpočtového příjmu pro rozvoj vězeňství (avšak se zřetelem na to, že tvorba zisku zde není jediným či hlavním přínosem).

Oblast legislativních změn si klade za cíl vytvořit stabilní právní rámec umožňující bezproblémové fungování vězeňství, reagující na nové výzvy moderního světa a zajišťující prostor pro naplnění smyslu a účelu trestu. Jedním ze specifických cílů byla změna vnější diferenciacie věznic, ke které následně došlo v roce 2017. Z hlediska evropského srovnání byla Česká republika do té doby jedním z posledních států využívající model, ve kterém soud zařazoval odsouzené do některého typu věznice výhradně na základě trestněprávních kritérií. Řešení spočívající ve svěřením rozhodování vězeňským službám místo soudů je obecně považováno za pružnější a efektivnější, neboť vězeňské služby mají na rozdíl od soudů lepší možnosti k poznání osobnosti odsouzeného, disponují příslušnými specialisty (psychology, sociálními pracovníky, pedagogy) a pobyt odsouzeného ve výkonu trestu poskytuje dostatek času pro zkoumání osobnosti odsouzeného.

3.6.1 Programy zacházení a SARPO

Dle § 2 odst. 1, písm. d) a e) zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, patří mezi úkoly Vězeňské služby ČR soustavně působit jednak na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody prostřednictvím programů zacházení a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby. Cílem je vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění a dále provádět výzkum v oboru penologie a využívat výsledky těchto výzkumů a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody (Koncepte vězeňství do roku 2025, 2015, s. 42).

Program zacházení je navrhován na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na charakteristiky jeho osobnosti, délku trestu a faktorů, které vedly k jeho trestné činnosti. Komplexní zpráva zahrnuje psychologické, pedagogické, sociální a případně lékařské posouzení, hodnocení rizik a potřeb a další jiné dostupné materiály k osobě odsouzeného. Obsah této zprávy je důvěrný (§ 41 odst. 1 a 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů) (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015, s. 43).

Jedním z předpokladů úspěšného zacházení s vězněnými osobami je dostatečný počet kvalifikovaných a pozitivně motivovaných odborných zaměstnanců a vychovatelů. S odsouzenými pracují stabilní týmy zaměstnanců složené ze speciálního pedagoga, psychologa, sociálního pracovníka, vychovatelů a dozorců s odpovídající speciální odbornou přípravou.

Jako prediktivní nástroj na hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených byl ve Vězeňské službě ČR od 1. listopadu 2012 zaveden do praxe věznic a vazebních věznic nástroj zvaný SARPO (Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených), který je součástí Vězeňského informačního systému (VIS). Pomocí nástroje se zpracovává vstupní komplexní zpráva, na jejíž výstupy navazuje právě Program zacházení odsouzených. Dle VS ČR (2024) nástroj posuzuje pravděpodobnost opětovného selhání odsouzeného na základě:

- výpočtu statistického rizika z údajů o kriminálním chování;
- výpočtu dynamického rizika vyhodnocujícího celkem 48 rizik v 7 základních životních oblastech;
- odhadu způsobení újmy a specifikace potenciální oběti na základě analýzy trestné činnosti;
- vyhodnocení motivace a sebehodnocení.

Kvalitně prováděné a odborné zacházení s odsouzenými má přímý dopad na redukci opakování trestné činnosti, známé jako recidiva.

4 Vlastní práce

4.1 Vazební věznice Praha – Ruzyně

Vazební věznice Praha – Ruzyně je umístěna severozápadně od centra Prahy v Ruzyni na území Prahy 6, nedaleko letiště Václava Havla. Po Vazební věznici Pankrác jde dle VS ČR (2023) o druhou největší věznici na území Prahy. Vazební věznice Praha – Ruzyně je ve správě Vězeňské služby České republiky. Před změnou vnější diferenciaci v roce 2017 byla věznice profilována jako vazební věznice pro výkon vazby obviněných mužů, žen a mladistvých, pro výkon trestu odsouzených mužů s dozorem a ostrahou. Součástí vazební věznice jsou i dva objekty určené pro výkon trestu odsouzených žen v dohledu a v dozoru – objekt Řepy a objekt Velké Přílepy. Po změně vnější diferenciaci je Vazební věznice Praha – Ruzyně profilována jako vazební věznice pro výkon vazby obviněných mužů, žen a mladistvých; jako věznice s ostrahou, kdy v samotném objektu vazební věznice je střední a vysoký stupeň zabezpečení, v oddělení výkonu trestu objekt Velké Přílepy také střední a vysoký stupeň zabezpečení a v objektu Řepy nízký a střední stupeň zabezpečení.

Součástí vazební věznice je oddělení pro výkon trestu odsouzených žen v Domově sv. Karla Boromejského v Řepích. Ke vzniku oddělení, jež se dle VS ČR (2023) datuje k září 1996, došlo za spolupráce Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského a Vězeňské služby České republiky po završení několikaleté rozsáhlé rekonstrukce budovy domova, která byla Kongregaci vrácena v roce 1993. Posláním domova je péče o věkem pokročilé a nemocné lidi. Sám sebe domov prezentuje jako Dům čtyř světů: svět starých a nemocných lidí, svět řeholných sester, svět civilních zaměstnanců a dobrovolníků a svět odsouzených žen.

Objekt Řepy

Jedná se o oddělení výkonu trestu žen, které byly zařazeny do věznice s dozorem a dohledem. Oddělení je umístěno v Domově sv. Karla Boromejského v Řepích. Domov je majetkem Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, která byla založena v polovině 17. století ve francouzském městě Nancy v Lotrinsku. V roce 1865 byla budova Domova pronajata vládě, která v ní zřídila ženskou trestnici. Správu této trestnice a převýchovu trestanek svěřila Kongregaci. Po 83 letech existence byla ženská trestnice v roce 1948 zrušena. O dva roky později, v roce 1950, došlo k násilnému opuštění Domova

řepskými sestrami. Kongregace se mohla vrátit až po roce 1989, kdy došlo k politickému převratu (Vězeňská služba ČR, 2023).

V roce 1996 byla provedena rozsáhlá rekonstrukce Domova, a to za finanční podpory sponzorských darů a příspěvků mnoha lidí. V téže době vzniklo ve spolupráci Kongregace s Vězeňskou službou oddělení v Domově s cílem poskytovat pomoc potřebným lidem. To zahrnuje péči o nemocné a poskytování pracovních příležitostí pro odsouzené ženy (Vězeňská služba ČR, 2023).

Domov sv. Karla Boromejského (2024) se prezentuje jako Dům čtyř světů: svět starých a nemocných lidí, svět řeholních sester, svět civilních zaměstnanců a dobrovolníků a svět odsouzených žen. Odsouzené ženy bydlí přímo v domě a nacházejí zde většinu pracovních příležitostí – v úklidu, v zahradě, v prádelně, v kuchyni. Tím, že Domov současně pečuje o nemocné, vzniká pro tyto ženy zcela nová příležitost pracovat i jako sanitářky a pro tuto práci možnost rekvalifikace v akreditovaném sanitářském kurzu sv. Zdislavy. Osvědčení umožňuje po propuštění uplatnění v těchto službách ve zdravotnických nebo sociálních zařízeních. Ženy jsou do Domova vybírány na základě psychologických testů, zohledňuje se osobnost odsouzené, charakter trestné činnosti, přihlíží se k úsudku odborníků. Program zacházení s odsouzenými zahrnuje pracovní, vzdělávací, výchovné a rekreační aktivity, které jsou organizovány Vězeňskou službou. Kromě toho je ženám poskytováno obnovování nebo znovu vytváření vnějších vztahů s dětmi, rodinami a přáteli. Domov poskytuje možnost účasti na kulturních akcích, koncertech a podobných akcích, stejně jako setkání s duchovními hodnotami a světem řeholných sester. Ženy pracují ve vlídném a dobře vybaveném prostředí s rozmanitou náplní činností, mají možnost pobytu na čerstvém vzduchu v zahradě i možnost vycházek s vychovatelem, některé pracují na externích pracovištích. Zvláště při péči o nemocné mají příležitost zamyslet se nad životem, otázkami nemoci, stárnutí a umírání. Tyto zkušenosti je učí novým pracovním dovednostem a pomáhají jim budovat nové vztahy a získávat důvěru spolupracovníků. Často dochází k pozitivní změně jejich postojů a většina z nich si těchto příležitostí váží a je za ně vděčná. Po propuštění se mnohé z nich úspěšně začlení do pracovního života v nemocnicích či v oblasti sociální péče (Domov sv. Karla Boromejského, 2024).

Odsouzené jsou zaměstnány nejen v Domově, ale i u dalších zaměstnavatelských subjektů. Jedná se o Generální ředitelství VS ČR, Zotavovnu VS ČR, Místní úřad Praha 17 – Řepy, Tělovýchovnou jednotu Sokol – Řepy, kde odsouzené provádí zejména úklidové, popřípadě administrativní činnosti (Vězeňská služba ČR, 2024).

Normová ubytovací kapacita je stanovena na 56 míst. Ložnice odsouzených jsou soustředěny do dvou pater Domova. V oddělení je celkem 10 ložnic po 5 místech. K dispozici odsouzeným jsou také 2 kulturní místnosti, 1 jídelna, 2 kuchyňky, 2 sportovní a zájmové místnosti a 1 učebna (Vězeňská služba České republiky, 2024).

Objekt Velké Přílepy

Věznice ve Velkých Přílepech je určena pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených žen zařazených k výkonu trestu do věznice s ostrahou se středním a vysokým stupněm zabezpečení (Vnitřní řád pro odsouzené Vazební věznice Praha – Ruzyně, čl. 1 odst. 1).

Po věznici ve Světlé nad Sázavou byla dle Saitzové (2022) věznice ve Velkých Přílepech u Prahy další ženskou věznicí v České republice. Otevřena byla 19. ledna 2012 jako součást Vazební věznice Praha – Ruzyně. Po amnestii prezidenta republiky v roce 2013 bylo pro úbytek vězňů zařízení uzavřeno. V únoru roku 2016 Vězeňská služba České republiky věznici opět otevřela. Areál ve Velkých Přílepech získala Vězeňská služba České republiky bezplatným převodem od Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR. Změna určení objektu si vyžádala v letech 2011 a 2012 rekonstrukci ve výši 11 milionů korun. Věznice byla uvedena do provozu v roce 2012 tehdejším ministrem spravedlnosti JUDr. Jiřím Pospíšilem.

4.1.1 Ubytovací kapacita

V níže uvedené tabulce č. 9 je uveden stav ubytovací kapacity ve věznici Praha – Ruzyně.

Tabulka 9 - Ubytovací kapacita ve věznici Praha – Ruzyně (k 25.1.2023)

	Ubytovací kapacita (při 4 m ² /osobu)				Stav			Využitelnost (v %)
	Výkon vazby	VTOS	Detence	Celkem	Obvinění	Odsouzení	Celkem	Celkem
Praha - Ruzyně	188	547	0	735	137	541	678	92,24

Zdroj: vlastní zpracování, Týdenní zpráva VS ČR (2023)

Věznice Praha – Ruzyně disponuje ubytovací kapacitou 735 míst při 4 m² na osobu. Z toho 188 míst je určených pro výkon vazby a 547 pro výkon trestu odnětí svobody. Dle údajů Vězeňské služby České republiky bylo 25. ledna 2023 ve věznici obsazeno 678 míst, tudíž věznice byla vytižena z 92,24 % (Statistická ročenka VS ČR, 2022).

V níže uvedené tabulce č. 10 lze pozorovat vývoj stavů vězňů v jednotlivých měsících roku 2022.

Tabulka 10 - Vývoj stavů vězňů v roce 2022

2022	Stav	
	obvinění	odsouzení
leden	159	516
únor	166	509
březen	155	512
duben	148	501
květen	148	479
červen	133	491
červenec	136	470
srpen	141	478
září	146	504
říjen	150	493
listopad	158	508
prosinec	146	480

Zdroj: vlastní zpracování, Statistická ročenka VS ČR (2022)

Celková kapacita pro obviněné činí 188 míst a pro odsouzené 547 míst. Dle údajů z výše uvedené tabulky je zřejmé, že k nejvyšší procentuální naplněnosti lůžek pro obviněné došlo v únoru, kdy místa pro obviněné ve Věznici Praha – Ruzyně byla obsazena z 88,29 %. Naopak s nejmenší procentuální vytížeností, co se týče kapacity pro obviněné, se věznice potýkala v červnu, kdy obsazenost činila 70,74 %. Vývoj stavu odsouzených vězňů během roku 2022 opakovaně rostl a následně klesal. Nejvyšší vytíženost věznice zaznamenala v lednu, kdy byla lůžka pro odsouzené obsazena z 94,33 %. Opakem byl červenec téhož roku, kdy obsazenost činila pouhých 85,92 %. Průměrný denní stav obviněných a odsouzených celkem činil 645,12 (Statistická ročenka VS ČR, 2022).

V průběhu posledních 10 let se věznice nepotýkala s průměrnou roční využitelností věznice vyšší než 100 %. K nejvyššímu průměrnému stavu vězňů došlo v roce 2020, kdy byla věznice využita v průměru na 95,43 %. Vyššího procenta v průběhu let věznice nedosáhla. Pro porovnání Věznice Stráž pod Ralskem či Věznice Opava byly v průměru za rok 2022 využity z více než 100 % kapacity. Nejvíce vytíženou věznicí pro rok 2022 se stala Věznice Všehrady, která byla využita v průměru ze 119 %.

4.1.2 Nebezpečnost a násilí ve Věznici Praha – Ruzyně

Na základě § 2 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, byl autorkou práce do Věznice Praha – Ruzyně zaslán požadavek na sdělení informací, a to prostřednictvím datové schránky. Dle odpovědi Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, z pověření Mgr. Alice Hladíkové, byla situace ve věznici v roce 2022 následující:

Tabulka 11 - Mimořádné události ve Věznici Praha – Ruzyně (2022)

	Pokus o vraždu vězněné osoby	Sebevražda	Pokus o sebevraždu	Napadení příslušníků	Napadení civilních zaměstnanců
Celkem	0	2	5	4	0

Zdroj: vlastní zpracování, sdělení Vězeňské služby ČR (2024)

Dle výše uvedené tabulky č. 11 lze pozorovat, jaké události spadající do kategorie „mimořádné“ nastaly ve Věznici Praha – Ruzyně za rok 2022. Dle sdělení Generálního ředitelství z pověření Mgr. Alice Hladíkové nedošlo za rok 2022 k žádnému pokusu o vraždu vězněné osoby. Pokusů o sebevraždu nastalo za rok 2022 celkem pět a k samotné sebevraždě došlo ve věznici celkem dvakrát. V porovnání s daty zveřejňovanými ve Statistické ročence Vězeňské služby ČR došlo celkem ve všech věznicích v České republice k šestnácti pokusům o sebevraždu. Věznice Praha – Ruzyně se tedy na tomto ukazateli podílela 31,25 %. Věznice tedy zaujímá téměř třetinu všech pokusů o sebevraždu, ke kterým v České republice došlo. Počet sebevražd zaujímá 11,76 % všech sebevražd dokonaných ve věznicích v ČR za rok 2022. V případě napadení příslušníků se jedná o pouhých 9,3 % z celkového počtu 43 napadení ve všech věznicích v ČR a k napadení civilního zaměstnance ve Věznici Praha – Ruzyně nedošlo ani jednou.

Jako prevence k páčání těchto činů slouží programy zacházení. Programy zacházení jsou klíčovým aspektem systematického a komplexního přístupu k vězňům během výkonu trestu odnětí svobody. Jejich primárním cílem je vést odsouzené k přijetí zodpovědnosti za jejich činy a k naplnění účelu uloženého trestu. Právě tyto programy napomáhají k předcházení těchto mimořádných událostí v českých věznicích. Dle Koncepce vězeňství do roku 2025 je jedním z problémů nízký počet kvalifikovaných zaměstnanců, kteří v rámci programů zacházení pracují s odsouzenými vězni. Jedním z cílů Koncepce vězeňství pro rok

2025 je právě v rámci restrukturalizace personálu zvýšit počet vychovatelů, speciálních pedagogů, terapeutů, psychologů, sociálních pracovníků a duchovních.

V rámci otázky prevence násilí ve věznici Praha – Ruzyně byl instituci předložen dotaz, týkající se opatření a kroků, jež věznice podniká ke snížení incidence násilných událostí uvnitř věznice. Dle sdělení Vězeňské služby České republiky jsou v rámci komplexního přístupu k prevenci násilí uvnitř vězeňského prostředí ve věznici Praha – Ruzyně implementovány opatření a procedury, které směřují k minimalizaci rizika výskytu násilných událostí mezi odsouzenými. Tato preventivní opatření jsou zakotvena v interním předpisu a jsou důkladně prováděna za účelem identifikace potenciálních situací násilí a přijetí adekvátních preventivních kroků.

Jedním z klíčových opatření je vedení jmenného seznamu vytipovaných vězněných osob, u kterých jsou realizována specifická preventivní opatření. Tito jedinci jsou podrobováni pravidelným kontrolám a jednou týdně je provedena prohlídka těla za účelem odhalení případných stop po fyzickém násilí. Tento systém umožňuje systematické monitorování a včasnou detekci potenciálně rizikových situací.

Dále je v rámci prevence násilí uplatňována strategie zařazování odsouzených osob s historií násilné trestné činnosti do standardizovaných vzdělávacích programů. Tyto programy mají za cíl nejen poskytnout účastníkům vhodné nástroje k náhledu na své předchozí jednání, ale také k podpoře snížení agresivního chování a násilných tendencí.

Důležitou součástí preventivních opatření ve věznici Praha – Ruzyně je pravidelné vedení aktivit na oddílech s odsouzenými, během kterých se vychovatelé zabývají problematikou soužití mezi odsouzenými. Tato aktivita, konaná jednou měsíčně, umožňuje otevřenou diskusi o možných konfliktech a zlepšení vzájemného soužití, čímž přispívá k prevenci potenciálních násilných incidentů.

Celkově tyto kroky a opatření, prováděné v souladu s interními předpisy, reflektují závazek věznice k bezpečnosti odsouzených osob a k vytváření prostředí, které podporuje respekt a minimalizuje riziko násilí.

4.1.3 Vzdělávání vězněných osob ve věznici Praha – Ruzyně

Věznice Praha – Ruzyně aktivně podporuje možnosti odsouzených osob rozvíjet své vzdělání i během výkonu trestu. Jedním z klíčových partnerů v tomto směru je Katolicko-teologická fakulta Univerzity Karlovy, se kterou věznice úzce spolupracuje. K 31. prosinci 2022 bylo celkem 12 odsouzených zapojeno do vysokoškolského studia, a to

jak v rámci celoživotního vzdělávání, tak i v rámci bakalářského studia. Tato iniciativa není omezena pouze na vysokoškolské programy, ale rozšiřuje se i na rekvalifikační kurzy, které poskytují odsouzeným příležitost získat nové dovednosti a kvalifikace. V roce 2022 se na těchto rekvalifikačních kurzech účastnilo celkem 18 odsouzených.

V rámci vzdělávací nabídky věznice mají odsouzení možnost studovat různé obory a získat certifikáty v oblastech, jako je příprava teplých pokrmů, pánský kadeřník, manipulace s vysokozdvihným vozíkem nebo získání řidičského oprávnění na autobus či nákladní automobil. Dále je odsouzeným poskytována možnost vzdělání v rámci Školského vzdělávacího střediska ve Věznici Rýnovice, kde mohou absolvovat výuční obor obráběč kovů.

Vysokoškolské studium je ve věznicích převážně realizováno právě ve Vazební věznici Praha – Ruzyně. Zde mají odsouzení muži možnost studovat obor Teologické nauky a získat bakalářský titul ve spolupráci s Katolicko-teologickou fakultou Univerzity Karlovy. Výuka probíhá tak, že vyučující docházejí do věznice, kde přednášejí a probíhají zde i zkoušky, avšak závěrečné zkoušky a obhajoba závěrečných prací se konají na půdě fakulty. V roce 2017 se prvním absolventovi povedlo složit státnice a obhájit bakalářskou práci, čímž se stal vůbec prvním vězněm v ČR, kterému se v rámci tohoto programu podařilo získat bakalářský titul ve výkonu trestu.

Fakulta nabízí studium prostřednictvím Vězeňské služby po všech mužských věznicích v České republice. Odsouzený, který o obor projeví zájem, musí získat souhlas Vězeňské služby a projít fakultním přijímacím řízením, které probíhá přímo ve věznici Praha – Ruzyně. Pokud zájemce o studium uspěje, přestěhuje se právě do věznice Praha – Ruzyně na celou dobu studia (Zdráhalová, iForum, 2014).

Odsouzené ženy mohou studovat kombinované studium na 2. lékařské fakultě Univerzity Karlovy, obor Všeobecná sestra, v objektu Řepy Vazební věznice Praha – Ruzyně. Studium na obou fakultách je realizováno formou přednáškových cyklů a samostudia, přičemž odsouzení mají přístup k přednáškovým materiálům v písemné, elektronické nebo audiovizuální podobě. Navíc jim je umožněn volný pohyb k docházce do školy, za předpokladu splnění určených podmínek.

Tato systematická podpora vzdělávání odsouzených osob ve věznici Praha – Ruzyně reflektuje snahu o integraci vzdělávacích možností do vězeňského prostředí, což může mít pozitivní dopad nejen na samotné odsouzené, ale i na jejich návrat do společnosti po propuštění.

4.1.4 Zaměstnávání vězňených osob ve věznici Praha – Ruzyně

Věznice Praha – Ruzyně systematicky uplatňuje zaměstnávání odsouzených osob jako klíčový prvek v procesu jejich rehabilitace a reintegrace do společnosti. Výběr odsouzených pro pracovní zařazení vychází ze zdravotní klasifikace a dalších vnitřních kritérií, kdy oddělení výkonu trestu vytipuje vhodné odsouzené k pracovnímu zařazení podle požadavků oddělení zaměstnávání vězňených osob.

Oddělená zaměstnávání připraví doklady k prohlídce na zdravotní způsobilost zdravotnímu středisku pro vytipované odsouzené. V případě, že jsou po zdravotní stránce způsobilé vykonávat vytipované pracovní zařazení, připraví oddělení výkonu trestu návrh na pracovní zařazení, které se projedná v zařazovací komisi. Po schválení návrhu na zařazení odsouzených ředitelem vazební věznice, jsou odsouzeným připraveny podklady oddělením zaměstnávání a následně zařazeny do práce. Toto platí jak pro zařazení odsouzeného na pracoviště vnitřního provozu, tak na pracoviště jiného subjektu.

Zaměstnávání odsouzených zahrnuje širokou škálu pracovních pozic. Převážně jsou odsouzení zařazováni na pomocné práce, po zaškolení nebo doložení získané kvalifikace jsou zařazeni na pracoviště, kde vykonávají svou profesi, např. kuchař, instalatér, zámečnick, truhlář, zedník, lakýrník (údržba apod.). Zařazování odsouzených na pracovištích u jiných subjektů vychází z požadavků zaměstnavatele, kde jsou převážně obsazovány pozice pomocných dělníků, např. ve skladech, prádelně, kuchyni, třídírně odpadů či zametání ulic. Jako u vnitřních pracovišť mohou po zapracování nebo doložení kvalifikace získat odsouzení vyšší platový stupeň, a s tím související vyšší pracovní odměnu.

V roce 2022 bylo ve Vazební věznici Praha – Ruzyně průměrně zaměstnáno 310 odsouzených z celkového počtu 322 zaměstnatelných jedinců, což představuje míru zaměstnanosti 96,27 %. Na vnitřních pracovištích bylo průměrně zaměstnáno 135 odsouzených a na pracovištích u jiných subjektů, bylo průměrně zaměstnáno 175 odsouzených.

Odsouzení se připravují na reintegraci do společnosti po celou dobu výkonu trestu, intenzivněji půl roku před samotným propuštěním, kdy je takovému odsouzenému stanoven Program výstupního zacházení, jenž je zaměřen na sebeobslužné činnosti a přípravu na propuštění. Odsouzený je pravidelně v kontaktu se sociální pracovnící, která mu v případě potřeby pomáhá mapovat a řešit pohledávky, pomáhá se zajištěním bydlení a práce, a to ve spolupráci s neziskovými organizacemi. Speciální pedagog v rámci stanovování individuálního programu zacházení reaguje na kriminogenní rizika u jednotlivých

odsouzených a zaměřuje se na ponížení zjištěných rizik spoluprací s dalšími odbornými zaměstnanci a výběrem vzdělávacích nebo speciálně výchovných aktivit. Důležitý aspekt v rámci reintegrace je podpora pozitivních sociálních vazeb a získání, případně udržení potřebných pracovních návyků.

4.1.5 Vybavenost ubytovacích místností

Věznice Praha – Ruzyně dodržuje standardní vybavení cel pro odsouzené, jak je stanoveno ve Vyhlášce č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. Toto vybavení zahrnuje základní zařízení, které je nezbytné pro zachování lidské důstojnosti a zajištění základních potřeb odsouzených.

V každé cele jsou k dispozici standardní prvky, jako jsou lůžka, případně patrová lůžka, přičemž horní lůžko musí být opatřeno podložkou, která nepropouští prach. Dále jsou k dispozici uzamykatelné skříňky, stolek, židle, umyvadlo s tekoucí vodou a záchod, který je oddělen od zbývajících prostorů cely alespoň neprůhlednou zástěnou. Pro osvětlení cely slouží denní světlo a noční tlumené osvětlení, a to v kombinaci s elektrickým osvětlením. K dispozici jsou také přivolávací zařízení pro odsouzené a zajištěny jsou čistící a dezinfekční prostředky pro udržení hygienických standardů.

Věznice Praha – Ruzyně také dbá na dodržování přiměřené velikosti cel, aby odsouzení měli dostatečný prostor pro pohyb a soukromí. Průměrná velikost cely ve standardním oddílu ve vysokém stupni zabezpečení je 11,96 m², zatímco ve středním stupni zabezpečení je průměrná velikost cely 12,37 m². Tato opatření jsou navržena tak, aby zajistila adekvátní podmínky pro odsouzené v průběhu výkonu jejich trestu odnětí svobody a dodržovala základní standardy lidských práv a důstojnosti.

4.1.6 Ekonomická situace ve Věznici Praha – Ruzyně

V roce 2022 byl rozpočet Věznice Praha – Ruzyně strukturován do několika hlavních oblastí, které zahrnovaly výdaje na platy a ostatní platby za provedenou práci, a to včetně odvodů na zákonná pojištění. Dále pak do oblasti ostatních věcných výdajů, z nichž je financován každodenní provoz organizační jednotky a dále do oblasti sociálních dávek. V rámci oblasti platů bylo vynaloženo celkem 388 993 099 Kč, zatímco do ostatních věcných výdajů bylo investováno 76 304 537,11 Kč. Na sociální dávky bylo v roce 2022 vynaloženo 14 559 908 Kč.

Průměrný počet vězňených osob v roce 2022 činil 642. Celkový čerpaný rozpočet za rok 2022 dosáhl částky 479 857 544,11 Kč, což znamená, že denní výdaj na jednu vězňenou osobu ve Věznici Praha – Ruzyně představoval 2 047,79 Kč. Dle údajů Statistické ročenky VS ČR (2022) činil průměrný denní výdaj na 1 vězně za celou Vězeňskou službu 1 773,30 Kč. Průměrný denní výdaj ve Věznici Praha – Ruzyně byl tedy o 274,49 Kč vyšší nežli průměr za celou Vězeňskou službu.

V rámci zaměstnávání osob přímo ve Věznici Praha – Ruzyně bylo v roce 2022 vynaloženo celkem 9 810 058 Kč na odměny pracujících vězňených osob. Průměrně tak bylo na tyto odměny vyčleněno 817 505 Kč měsíčně. Při průměrném počtu pracujících vězňených osob ve vnitřní režii 135,28 byla průměrná měsíční mzda 6 043 Kč na osobu.

Výše uvedená struktura rozpočtu poskytuje důležitý pohled na hospodaření Věznice Praha – Ruzyně a její způsob využívání finančních prostředků k zajištění potřebné péče o vězňené osoby, provoz věznice a podporu zaměstnávání v rámci vězeňského systému.

Na základě žádosti o poskytnutí informace byly Věznicí Praha – Ruzyně dne 25.03.2024 poskytnuta data ohledně počtu evidovaných pohledávek (viz příloha č. 2). Vývoj pohledávek od roku 2015 zobrazuje následující tabulka č. 12.

Tabulka 12 - Evidované pohledávky ve Věznici Praha – Ruzyně

Rok	Počet dlužníků	Průměrná částka na dlužníka (v Kč)	Celková suma evidovaných pohledávek (v Kč)
2015	154	6 846,38	1 054 343
2016	159	6 025,12	957 994
2017	144	4 804,99	691 918
2018	116	5 077,27	588 963
2019	125	5 876,45	734 556
2020	152	5 242,42	796 848
2021	273	2 932,53	800 582
2022	341	2 139,67	729 629
2023	335	2 633,56	882 242

Zdroj: vlastní zpracování, sdělení Vězeňské služby ČR (2024)

Evidence pohledávek se řídí instrukcí Ministerstva spravedlnosti č. 1/2024 ze dne 23. ledna 2024, o vymáhání pohledávek, která upravuje postup při vymáhání pohledávek v resortu justice v souladu se zákonem č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 14/2018, kterým se stanoví postup při rozúčtování pracovní odměny vězňených osob a postup při správě a evidenci jejich finančních prostředků, v aktuálním znění.

Dle výše uvedené tabulky je patrné, že počet dlužníků ve Věznici Praha – Ruzyně v průběhu let osciluje, avšak s tendencí k postupnému zvyšování. V roce 2015 bylo evidováno 154 dlužníků, zatímco v roce 2023 jejich počet stoupl na 335. Tento nárůst může být důsledkem různých faktorů, jako je zvýšená míra nezaměstnanosti, složitější podmínky po propuštění z věznice či zhoršená ekonomická situace obecně.

Průměrná výše dluhu na jednoho dlužníka však v průběhu let nabývala klesající tendenci. V roce 2015 činila průměrná částka na dlužníka 6 846,38 Kč, avšak údaje k roku 2023 udávají průměrnou částku 2 633,56 Kč. Jedná se tak o pokles o 4 212,82 Kč. I přes zvyšující se počet dlužníků je tedy patrný trend klesající průměrné částky na jednoho dlužníka. Celková suma evidovaných pohledávek ve Věznici Praha – Ruzyně rovněž vykazuje značné kolísání. Nejvyšší suma pohledávek byla zaznamenána v roce 2015, kdy činila 1 054 343 Kč. Naopak nejnižší suma pohledávek byla evidována v roce 2018, kdy bylo rovněž nejméně evidovaných dlužníků v průběhu let a částka činila 588 963 Kč.

5 Zhodnocení a doporučení

5.1 Problematika ubytovací kapacity a přeplněnosti věznic

Ačkoliv se věznice Praha – Ruzyně v průběhu posledních 10 let nepotýkala s průměrnou roční využitelností vyšší než 100 %, jedná se i tak o věznici s vysokou procentuální využitelností. Problematika přeplněnosti věznic se týká celého vězeňství v České republice. Česko patří k evropské „špičce“ v počtu vězněných osob na 100 tisíc obyvatel.

Jednou z možností, jak odlehčit přeplněným věznicím, jsou tzv. alternativní tresty. Do této kategorie v rámci českého trestního práva spadá trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, za určitých podmínek peněžitý trest a podmíněné odsouzení včetně podmíněného odsouzení s dohledem (Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2024).

K uložení alternativního trestu dochází za předpokladu, že vzhledem k osobě a poměrům pachatele a povaze a závažnosti spáchaného trestného činu není třeba uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, který je podle zvláštní části trestného zákoníku možné při splnění podmínek uložit za jakýkoli trestný čin.

Jedním z výše uvedených alternativních trestů je trest domácího vězení. Od září roku 2018 v České republice funguje systém elektronických náramků, který provádění takových trestů usnadňuje. Dalším alternativním trestem, kterým by mohlo dojít ke snížení počtu vězněných osob je procentuální navýšení ukládání peněžitých trestů v případě majetkové trestné činnosti. V sousedním Německu se peněžitě tresty ukládají zhruba v 85 % případů, v Rakousku ve třetině případů. V České republice dosáhl podíl peněžitých trestů 14,7 % (Evropa v datech, 2019).

Mezi hlavní přednosti alternativních trestů patří nejen snížení finančních nákladů spojených s výkonem trestu ale především snížení počtu vězněných osob ve věznici. Odsouzený při využití alternativních trestů není vytržen ze společnosti a nedochází k odloučení od jeho rodiny a nejbližších, což výrazně prospívá jeho psychickému stavu. Dále je mu umožněno pokračovat ve svém dosavadním zaměstnání, čímž se výrazně zvyšuje možnost uhrazení škody, kterou svým činem způsobil. Úspěšná resocializace odsouzeného je pak jedním z klíčových faktorů při prevenci jeho dalšího kriminálního chování (Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2024).

5.2 Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí

Z teoretických východisek práce je patrné, že násilí ve věznicích je komplexní a poměrně obtížně řešitelný problém. Je pevnou součástí subkulturního systému norem a často probíhá skrytě. Vězeňská služba České republiky se s tímto fenoménem snaží bojovat prostřednictvím různých nástrojů, kterým je například Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených (SARPO), programy zacházení a preventivní opatření.

Z analýzy dat Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky za rok 2022 vyplývá, že nejčastějšími mimořádnými událostmi v českých věznicích jsou napadení příslušníků Vězeňské služby a sebevraždy. Věznice Praha – Ruzyně se na celkovém počtu těchto událostí podílí poměrně významně. V případě sebevražd se věznice Praha – Ruzyně podílela z jedné třetiny na všech zaznamenaných sebevraždách v českých věznicích.

Jedním z kroků, jak snížit riziko nebezpečného jednání vězňů je posílení personálního obsazení a odborného vzdělávání zaměstnanců věznic, zejména v oblastech péče o vězně a prevence násilí. Investice do dalšího vzdělání vychovatelů, speciálních pedagogů, terapeutů, psychologů, sociálních pracovníků a duchovních by mohla zlepšit kompetence personálu v identifikaci a řešení rizikových situací.

Dle veřejného ochránce práv JUDr. Stanislava Křečka by šikaně a násilí ve věznicích mohlo předcházet například častější používání kamer na výstroji příslušníků vězeňské služby. Podobně jako kamerové systémy na chodbách a v dalších společných částech věznic chrání také osobní kamery i samotné příslušníky před nepodloženými obviněními ze špatného zacházení.

Dle Bealese a Leigha (2016) je zavedení osobních bezpečnostních kamer na výstroj příslušníků vězeňské služby jedním z klíčových nástrojů, jak snižovat rizika násilí ve vězeňském prostředí. Použití zjevných záznamových zařízení během incidentů eskalujícího konfliktu významně snižuje závažnost těchto konfliktů a pravděpodobnost další eskalace situace. Dle autorky diplomové práce by zavedení osobních bezpečnostních kamer u příslušníků Vězeňské služby České republiky mohlo přispět ke snížení počtu násilných činů ve českých věznicích. Inspiraci lze čerpat v zahraničí, a to například ve Spojených státech Amerických, Velké Británii, Austrálii či Hongkongu, kde použití donucovacích prostředků ve věznicích po zavedení osobních bezpečnostních kamer v průměru klesl o 50–60 % během jednoho roku.

Dle Farrara (2013) studie Cambridgeské univerzity potvrzuje pozitivní účinky používání osobních bezpečnostních kamer. Účelem této studie bylo otestovat, jak kamery na

výstroji příslušníku policie ovlivňují chování a omezují používání donucovacích prostředků. Výsledkem výzkumu bylo zjištěno, že použití kamer snižuje použití těchto prostředků až o 60 %.

Dalším nezbytným krokem je implementovat a posílit preventivní programy zaměřené na podporu psychického zdraví vězňů a snížení agresivního chování. Výzkumy uvádí, že lidí s duševním onemocněním každý rok přibývá a duševní onemocnění se nevyhýbají ani odsouzeným osobám. Právě u těchto osob je potřeba věnovat péči o duševní zdraví, neboť mohou být nebezpeční nejen sobě a svému okolí ve věznici, ale následně také po propuštění z věznice. Duševní zdraví je nedílnou součástí celkového dobrého zdravotního stavu a bez programů na podporu duševního zdraví a snížení výskytu psychických problémů, je pro vězně velmi obtížné přizpůsobit se životu nejen ve vězení ale i následnému životu po propuštění. Navýšení počtů psychologů a psychiatrů pracujících ve věznicích by mohlo vést k poskytování individuální psychoterapie a tím snižovat rizika násilí ve věznici.

Zavedení programů, které by zahrnovaly strategie pro zvládání konfliktů či sociální integraci mezi vězni je jedním z prvků, které napomáhají snižovat riziko násilí.

V rámci monitorování a sledování rizikových jedinců je nezbytné pravidelně aktualizovat seznamy vězňů s historií násilného chování a provádět systematické kontroly a intervence u potenciálně rizikových jedinců. Tato opatření by mohla vést k včasné identifikaci násilných incidentů.

Všechna výše uvedená opatření by měla být implementována jako součást komplexní strategie prevence násilí ve věznicích, která by měla být pružná a schopná reagovat na specifické potřeby jednotlivých institucí.

5.3 Vzdělávání vězňů osob

Vzdělávání odsouzených osob představuje důležitý prvek v resocializačním procesu ve věznicích, který má za cíl připravit jedince na úspěšný návrat do společnosti po propuštění. Historicky se myšlenky vzdělávání vězňů objevily již v období osvícenství, kdy došlo k přehodnocení účelu trestu odnětí svobody. Postupem času se vzdělávání stalo nezbytnou součástí resocializačního programu ve věznicích, vedle pracovních, terapeutických a zájmových aktivit pro každého odsouzeného. V České republice došlo ke klíčovým změnám v oblasti vzdělávání osob ve výkonu trestu zejména díky novým legislativním opatřením.

Implementace novely zákona o výkonu trestu odnětí svobody v roce 2004 přinesla pozitivní změny, které motivovaly odsouzené k účasti na vzdělávacích aktivitách. Vznik školy pro osoby ve výkonu trestu umožnil dosouzeným získat nové dovednosti a kvalifikace. Současně se rozšířila nabídka vzdělávacích oborů a kurzů, což odsouzeným umožnilo dosáhnout vyšší úrovně vzdělání a získat potřebné certifikáty pro uplatnění na trhu práce. Data poskytnutá Věznicí Praha – Ruzyně potvrzují aktivní podporu vzdělávání odsouzených osob, zejména prostřednictvím spolupráce s akademickými institucemi. Partnerství s Katolicko-teologickou fakultou Univerzity Karlovy umožnilo odsouzeným získat vysokoškolské vzdělání, což má pozitivní dopad na jejich návrat do společnosti a možnosti uplatnění na trhu práce po propuštění.

Jednou z možností, jak nadále zlepšovat situaci ohledně vzdělávání odsouzených je rozšířit nabídku vzdělávacích programů, tak, aby lépe odpovídala poptávce na trhu práce. Může se jednat například o vzdělávání v oblasti IT či finanční gramotnosti. Do nabídky je rovněž možné zahrnout kurzy, které by mohly posílit schopnosti a znalosti odsouzených a zvýšit jejich konkurenceschopnost na trhu práce. Jedním z návrhů jsou jazykové kurzy, zaměřené především na základy anglického, německého či francouzského jazyka. Dále se může jednat o zdravotnické kurzy zaměřené na první pomoc. Tyto kurzy by mohly být užitečné pro odsouzené, kteří by se chtěli orientovat na oblast péče o zdraví či sociální péči. Důležitá je v této oblasti pokračující spolupráce s univerzitami, které umožní odsouzeným získat vyšší akademické vzdělání.

Nedílnou součástí je podpora a motivace odsouzených k účasti ve vzdělávacích programech. Toho lze dosáhnout například poskytováním kvalitních studijních materiálů, technické podpory či finančními pobídkami. Právě finanční odměna za absolvování kurzu a následné obdržení certifikátu či osvědčení je jednou z možností, jak odsouzené motivovat. Vzhledem ke zvýšení nákladů Vězeňské služby na vzdělávání by však odměňování muselo být navázáno na dosažené výsledky, průměrnou úspěšnost a získaný prospěch během studia. Důležitým prvkem je rovněž poskytnutí možnosti rekvalifikace pro odsouzené.

Níže uvedená tabulka č. 13 zobrazuje nejvyšší dosažené vzdělání odsouzených osob.

Tabulka 13 - Členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání (k 31.12.2022)

Nejvyšší dosažené vzdělání	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
Nezjištěno (cizinec), neuvedeno	145	7	152	0,87
Zvláštní škola	406	41	447	2,55
Bez základního vzdělání	32	6	38	0,22
Nedokončené vzdělání	218	24	242	1,38
Základní vzdělání	7 578	827	8 405	48,03
Vyučení bez maturity	5 728	351	6 079	34,74
Vyučení s maturitou	338	20	358	2,05
Středoškolské vzdělání bez maturity	89	11	100	0,57
Středoškolské všeobecné vzdělání s maturitou	211	41	252	1,44
Středoškolské odborné vzdělání s maturitou	982	130	1 112	6,36
Vyšší odborné	22	4	26	0,15
Vysokoškolské vzdělání - bakalářské	61	3	64	0,37
Vysokoškolské vzdělání - magisterské	60	7	67	0,38
Vysokoškolské vzdělání - inženýr	114	9	123	0,7
Vysokoškolské vzdělání - doktorské	28	5	33	0,19
Celkový součet	16 012	1486	17 498	100

Zdroj: vlastní zpracování, Statistická ročenka VS ČR (2022)

Dle výše uvedené tabulky je patrné, že vzdělávání je potřeba cílit dle aktuální struktury odsouzených. V roce 2022 bylo v českých věznicích nejvyšší zastoupení osob s pouhým základním vzděláním, a to s procentuálním zastoupením 48,03 %. Druhé v pořadí jsou osoby vyučené bez maturity se zastoupením 34,74 %. Naopak osoby vyučené s maturitou tvořily pouhých 2,05 %. V rámci tohoto zjištění je tedy nutné zaměřit pozornost především na osoby se základním vzděláním a umožnit jim v průběhu výkonu trestu dokončení středoškolského vzdělání či možnost vyučení s maturitou. Je třeba motivovat odsouzené ke vzdělání a zaměřovat vzdělávací programy dle dosavadní úrovně vzdělání. Dle Jůzla (2020, s. 165) je nutné cílit nové vzdělávací programy právě na dělnické profese, neboť téměř polovina odsouzených má pouze základní vzdělání a rovněž právě v dělnických profesích nacházejí propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nejčastěji uplatnění.

Celkově implementace výše zmíněných kroků by mohla vést k efektivnějšímu využití času stráveného ve vězení a zvýšení šance na úspěšnou reintegraci do společnosti, a především na trh práce po propuštění.

5.4 Zaměstnávání vězňených osob

Zaměstnávání vězňených osob v České republice má klíčový význam nejen pro samotné odsouzené, ale i pro společnost jako celek. Je patrné, že správně zvolená pracovní činnost včetně doprovodných vzdělávacích programů může výrazně přispět k posílení dovedností a kvalifikace odsouzených pro jejich návrat na trh práce po propuštění. Tímto způsobem lze snížit riziko opakovaného páchaní trestné činnosti a posílit reintegraci jednotlivců zpět do společnosti.

Pro problematiku zaměstnávání vězňených osob je klíčové rozšíření pracovních možností, tedy pracovních pozic a spolupráce s externími subjekty, jako jsou soukromé firmy, neziskové organizace, ale i veřejné instituce. Aktivní vyhledávání a navazování partnerství se soukromými firmami a neziskovými organizacemi může nabídnout nové pracovní příležitosti pro odsouzené.

Osoby odsouzené k výkonu trestu, které aktivně pracují, by měly být zřetelně privilegované ve srovnání s těmi, kteří nevykazují zájem o práci. Právě pracujícím odsouzeným by měla být poskytnuta zvláštní ubytovací zařízení, kde by měli lepší podmínky a větší možnosti motivace ve formě estetičtějšího vybavení ubytovacích místností, sprch, toalet, možnosti vlastního televizoru na pokoji a častější příležitosti ke sportovním a kulturním aktivitám. Dále by mělo být zohledněno, že odsouzený aktivně pracuje, při posuzování jeho žádosti o podmíněčné propuštění nebo přerazení do mírnějšího typu věznice.

Se zaměstnáváním vězňených osob úzce souvisí rovněž výše uvedená problematika vzdělávání. Právě vzdělávací programy mají velký vliv na následné uplatnění na trhu práce po propuštění a pro zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody jsou stěžejní.

Dle Tomáška (2017, s. 106) najdou jedinci propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nejčastěji uplatnění v odvětví stavebnictví, na druhém místě se umístilo strojírenství. Dalším oborem, ve kterém propuštění nacházejí nejčastěji uplatnění je automobilový průmysl či výroba. Cílem Vězeňské služby ČR v oblasti zaměstnávání odsouzených by tedy mělo především být navázání spolupráce s externími firmami právě z těchto zmiňovaných oborů. S problematikou zaměstnávání osob ve výkonu trestu rovněž souvisí zaměstnávání osob po propuštění z výkonu trestu. Jedním z nástrojů, jak zvýšit možnosti zaměstnávání osob po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je motivace zaměstnavatelů prostřednictvím

finančních výhod, tj. buď zvýšením částky příspěvku na dotované místo, nebo daňovým zvýhodněním zaměstnavatele.

Tomášek (2017, s. 116) rovněž uvádí, že je nutná úprava podmínek pro využití nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Jelikož většina propuštěných osob z výkonu trestu směřuje do evidence uchazečů o zaměstnání na Úřadu práce, jedním z podnětů je odstranění podmínky délky evidence, a to zejména ve smyslu jejího nahrazení kritériem, že jde o uchazeče propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody.

Každý z těchto kroků je klíčový pro zlepšení problematiky zaměstnávání vězňů osob v České republice. Pouze jejich kombinací a součinností lze dosáhnout efektivního a udržitelného pokroku v procesu reintegrace odsouzených do společnosti a snížení recidivy.

Jedním z navrhovaných řešení autorkou práce je vytvoření centrálního registru odsouzených, kteří jsou schopni výkonu zaměstnání. Při nástupu do výkonu trestu odnětí svobody se zmapují předchozí pracovní zkušenosti odsouzeného, jeho zájmy a záliby. Následně by byla data zanesena do registru, který by byl volně přístupný na webových stránkách Vězeňské služby České republiky, s tím, že by sloužil pro potřeby potenciálních zaměstnavatelů, kteří by následně mohli sami vězňici oslovit s žádostí o přidělení vězně do pracovního chodu dané firmy.

5.5 Odměňování za práci odsouzených

Z vývoje průměrné měsíční odměny odsouzených v komparaci s průměrnou a minimální mzdou v České republice od roku 2014 do roku 2022 vyplývá, že sice došlo k nárůstu odměn, ale tento nárůst nedejří krok s růstem minimální mzdy, což může vést k pocitu nerovnosti a nedostatečného ohodnocení práce vězňů osob.

Veřejný ochránce práv ve svém stanovisku naznačuje, že vyšší odměny by mohly vést k lepší schopnosti odsouzených řešit své finanční záležitosti, což by mohlo pozitivně ovlivnit jejich motivaci k nápravě a reintegraci do společnosti po propuštění.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, stanoví konkrétní postup rozúčtování pracovní odměny odsouzených. Tento postup zahrnuje srážky na sociální pojištění, zdravotní pojištění, výživné pro děti či náklady výkonu trestu. Zůstatek pracovní odměny je následně rozdělen na kapesné a úložné, což poskytuje odsouzeným určitou kontrolu a zároveň zajišťuje spoření pro jejich budoucnost.

Důležité je zdůraznit, že stále rostoucí odměna za práci odsouzených je klíčovým faktorem pro udržení jejich motivace k zapojení do pracovního života během výkonu trestu a následně po propuštění. S ohledem na rostoucí životní náklady a inflaci je nezbytné, aby odměna za práci odsouzených postupně rostla a držela krok s růstem minimální mzdy v České republice. Pokud bude odměna stagnovat či nedostatečně růst, může dojít k úbytku motivace a zapojení odsouzených do práce.

5.6 Ekonomická situace Vězeňské služby ČR

Analýza ekonomické situace Vězeňské služby České republiky a konkrétně Věznice Praha – Ruzyně poskytuje důležité poznatky ohledně hospodaření s finančními prostředky vězeňského systému.

Průměrný denní výdaj na jednoho vězně v rámci celé Vězeňské služby ČR činil v roce 2022 1 773 Kč, přičemž ve Věznici Praha – Ruzyně dosahoval hodnoty 2 047,79 Kč.

Jednou z možností, jak řešit ekonomickou situaci českých věznic je optimalizace výdajů ve věznicích, například prostřednictvím lepšího řízení provozních nákladů a snížení administrativní zátěže. Zároveň je důležitou součástí podporovat zaměstnávání vězněných osob a poskytování pracovních příležitostí, což vede k finanční samostatnosti vězňů. Jedná se o koloběh, kdy vše začíná od vzdělávání vězněných osob, jejich následným zaměstnáním a následným uplatněním na trhu práce po propuštění, díky čemuž se propuštěné osoby začleňují snáze do společnosti. To následně vede k nižšímu riziku recidivy a následnému odsouzení a s tím související finanční zátěži pro Vězeňskou službu České republiky.

Jedním z finančních problémů Vězeňské služby ČR je míra vymáhání pohledávek, a to ať za stále odsouzenými vězni či za již propuštěnými osobami z výkonu trestu odnětí svobody. Vězni často po propuštění nemají dostatek prostředků na financování vlastního života, natož na splácení dluhu vůči Vězeňské službě. Jednou z možností, jak zamezit navyšování pohledávek Vězeňské služby je investice do vzdělávacích programů v oblasti finanční gramotnosti pro odsouzené osoby. Tyto programy by měly zahrnovat školení týkající se správy osobních financí, plánování vlastního rozpočtu a zodpovědného chování vůči vlastním finančním závazkům.

Dalším z řešení, jak snižovat výdaje Vězeňské služby ČR je již výše zmiňované zavedení alternativních trestů. Denní náklady trestu domácího vězení jsou výrazně nižší než průměrné denní výdaje na jednoho vězně ve výkonu trestu odnětí svobody. Naopak

schopnost navyšovat příjmy Vězeňské služby je možné shledat v přesunu zisků ze středisek provozujících hospodářskou činnost, které jsou považovány za vedlejší aktivity této instituce. Tato střediska zaměstnávají vězněné osoby a zároveň dosahují zisku, který lze využít k pokrytí určitých nákladů souvisejících s hlavní činností.

6 Závěr

Trest odnětí svobody představuje nejpřísnější formu trestní sankce, která je aplikována na fyzické osoby v demokratických a právně založených státech. Současná situace českých věznic, včetně přeplněnosti věznic, otázek týkajících se vzdělávání odsouzených a jejich následné zaměstnávání, patří k palčivým problémům, se kterými se české vězeňství potýká. Realita vězeňství a podmínky, za nichž je trest vykonáván, představují zvláštní sféru, která je často nejen před laickou veřejností, ale i veřejností odbornou skryta. Skutečné exaktní poznatky lze získat v kombinaci teoretického studia a praktického poznání vězeňského prostředí.

Diplomová práce se v teoretické části zabývala vymezením základních pojmů souvisejících s vězeňstvím, a to za účelem seznámení s terminologií z této oblasti. Následná analýza historického vývoje vězeňství v České republice odráží pestré proměny společenských, politických a právních paradigmat, které formovaly podobu a funkci vězeňských zařízení od dob habsburské monarchie až po současnost. V průběhu staletí se vězeňství vyvíjelo od přísných a kázeňských režimů až po pokusy o humanizaci a nápravu odsouzených. Celkově lze v historii českého vězeňství spatřovat neustálý střet mezi snahou o trest a nápravu pachatelů a dodržování jejich lidských práv a důstojnosti. Každé období reflektuje širší společenské a politické kontexty, které ovlivňovaly i podobu a chod vězeňských zařízení.

Dále byla diplomová práce zaměřena na představení typů věznic v České republice. V současném systému věznic v České republice, který vstoupil v platnost 1. října 2017, jsou věznice děleny do dvou hlavních typů: věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. Tyto typy věznic se dále dělí podle stupně zabezpečení na oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení. Vedle těchto typů existují i zvláštní věznice určené pro mladistvé a pro ženy.

Představení Vězeňské služby České republiky, její organizační struktury a hlavních cílů je nedílnou součástí teoretické části práce. Vězeňská služba České republiky představuje klíčový orgán zodpovědný za výkon vazby, trestu odnětí svobody a ochranu veřejného pořádku v rámci českého vězeňství.

Analýza aktuálních problémů českého vězeňství především pomocí dat ze statistických ročenek zveřejňovaných Vězeňskou službou České republiky, tvoří stěžejní část teoretické práce. Představeny jsou problémy týkající se nebezpečnosti a násilí ve

vězeňském prostředí, vzdělávání a následné zaměstnávání vězněných osob, odměňování za práci odsouzených osob, vybavení ubytovacích místností, problémy přeplněnosti věznic a ekonomickou situaci Vězeňské služby České republiky.

Po analýze výše uvedených problémů českého vězeňství byla daná problematika zkoumána na konkrétním případu, a to Věznicí Praha – Ruzyně. Pomocí dat poskytnutých přímo Věznicí Praha – Ruzyně, a především dat ze statistických ročenek Vězeňské služby, byla v dané věznici vyhodnocena aktuální situace. Pomocí získaných informací byly závěrem práce vyhodnoceny jednotlivé problémy, se kterými se věznice potýkají a byla navrhuta řešení na možné zlepšení situace.

Problematika přeplněnosti věznic má mnoho negativních důsledků nejen pro samotné odsouzené, ale i pro fungování vězeňského systému jako celku. Výzvou pro český vězeňský systém je nalezení efektivních opatření ke snížení počtu vězněných osob a zároveň posílení alternativních trestů, které by mohly odlehčit přeplněným věznicím. Zavedení elektronických náramků a procentuální navýšení ukládání peněžitých trestů v případě majetkové trestné činnosti jsou jedněmi z možností, které by mohly vést ke snížení přeplněnosti českých věznic a zároveň k úspěšnější resocializaci odsouzených osob.

Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí představuje závažný problém, který vyžaduje systematický a komplexní přístup k řešení. V rámci této části práce byly analyzovány nejčastější formy násilí ve věznicích a byly hledány možnosti, jak těmto jevům předcházet a minimalizovat jejich dopady. Posílení personálního obsazení, investice do odborného vzdělávání zaměstnanců věznic a implementace preventivních programů zaměřených na podporu psychického zdraví vězňů jsou klíčovými opatřeními, která by mohla přispět k redukci násilí ve vězeňském prostředí.

Dále byla práce zaměřena na vzdělávání vězněných osob jako klíčový prvek resocializačního procesu ve věznicích. Historicky se myšlenky vzdělávání vězněných osob objevily již v období osvícenství, kdy začalo docházet k přehodnocení účelu trestu odnětí svobody. Postupem času se vzdělávání stalo nedílnou součástí resocializačního programu ve věznicích. Důležitou součástí podpory vzdělávání vězněných osob je spolupráce vězeňských zařízení s akademickými institucemi, což umožňuje odsouzeným získat vysokoškolské vzdělání. To má pozitivní dopad na jejich návrat do společnosti a možnosti uplatnění na trhu práce po propuštění. Nabízí se zde rovněž možnost rozšíření nabídky vzdělávacích programů tak, aby lépe odpovídala potřebám a poptávce na trhu práce. To zahrnuje například kurzy v oblasti IT, finanční gramotnosti, jazykové či zdravotnické kurzy. Důležitým prvkem je

také podpora a motivace odsouzených k účasti ve vzdělávacích programech, čehož lze dosáhnout poskytováním kvalitních studijních materiálů, technické podpory či finančními nabídkami za absolvování kurzů.

Zaměstnávání odsouzených osob hraje klíčovou roli jak pro samotné jedince, tak i pro společnost jako celek. Právě správně zvolené pracovní aktivity v kombinaci se vzdělávacími programy výrazně přispívají k rozvoji dovedností jedince a jeho úspěšnému návratu na trh práce po propuštění z výkonu trestu. Je proto klíčové rozšiřovat pracovní možnosti pro odsouzené osoby a navazovat spolupráci s externími subjekty, jako jsou soukromé firmy či neziskové organizace. Motivace zaměstnavatelů k přijímání odsouzených osob může být podpořena finančními pobídkami a rovněž je nutné upravit podmínky pro využití nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.

Odměňování za práci odsouzených je dalším důležitým aspektem, který má vliv na jejich motivaci a zapojení do pracovního procesu. Zajištění spravedlivé odměny za práci a její postupný růst je nezbytný pro udržení motivace odsouzených zapojit se do pracovního procesu.

Analýza ekonomické situace Vězeňské služby České republiky, s důrazem na konkrétní případ Věznice Praha – Ruzyně, poskytla nahlédnutí do zásadních faktorů ovlivňujících hospodaření v rámci vězeňského systému. Zjištění ukazují, že efektivní řízení provozních nákladů a podpora zaměstnávání vězněných osob jsou klíčové pro optimalizaci výdajů a finanční udržitelnosti Vězeňské služby České republiky. Zároveň je nezbytné řešit problematiku vymáhání pohledávek a investovat do výuky finanční gramotnosti odsouzených osob, což by následně mohlo vést k menší finanční zátěži pro Vězeňskou službu. Zavedení alternativních trestů a efektivní využití zisků ze středisek provozujících hospodářskou činnost by mohlo přinést další finanční prostředky a snížit celkové náklady vězeňského systému.

Získané poznatky naznačují potřebu komplexních opatření směřujících k efektivnímu využití finančních prostředků, podpoře zaměstnávání vězněných osob a rozvoji jejich dovedností pro úspěšnou reintegraci do společnosti. Navržená opatření a doporučení mohou vést k zásadním změnám v českém vězeňském systému a k posílení jeho ekonomické stability a účinnosti.

7 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

BLATNÍKOVÁ, Šárka a ZEMAN, Petr, 2019. *Evidence dat o ochranném léčení a zabezpečovací detenci v ČR: (nedostatky a možná řešení)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-182-0.

BLATNÍKOVÁ, Šárka, 2016. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-158-5.

BRUNOVÁ, Markéta, 2020. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-408-4.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a SEDLÁČEK, Vojtěch, 2002. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky. ISBN 80-7251-104-1.

DIRGA, Lukáš, 2020. *Humanizace českého vězeňství očima jeho aktérů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-0848-1.

DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza (ed.), 2021. *České vězeňství*. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7676-066-0.

DUŠEK, Libor, 2005. *Crime, Deterrence, and Democracy*. Praha: Working Paper Series. ISSN 1211-3298.

HÁLA, Jaroslav, 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2., dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. Studia VŠERS; 12. ISBN 80-86708-30-6.

JANÁK, Dušan, 2004. *Organizace a řízení Československého vězeňství 1945-1955*. *České vězeňství*, roč. 4, č. 3. Praha

JŮZL, Miloslav (ed.), 2020. *Současné vzdělávací trendy v českém vězeňství*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-7452-148-5.

MAREŠOVÁ, Alena, 2016. *Násilí ve věznicích – hlavní překážky resocializačních snah*. In: JŮZL, Miloslav a kol. *Aktuální dilemata českého, slovenského a polského vězeňství*. Praha: Institut mezioborových studií, s.r.o., 2016, s. 117-120. ISBN 978-80-88010-06-7.

MOTEJL, Otakar, VARVAŘOVSKÝ, Pavel, BLECHA, Marek, SVOBODA, Milan, KOSINKA, Petr, 2010. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv/vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s.. ISBN 978-80-7357-606-6.

POPELKA, Jiří, 2011. *Penologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2932-8.

RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava, 2018. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-716-9.

SOCHŮREK, Jan, 2007. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-204-3.

SVOBODA, Milan (ed.), 2019. *Vězeňství II. Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv)*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. ISBN 978-80-7598-410-4.

TOMÁŠEK, Jan, 2017. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-166-0.

VÁLKOVÁ, Helena, ČERNÍKOVÁ, Vratslava, FIRSTOVÁ, Jana a kol., 2014. *Aktuální otázky vězeňství*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze. ISBN 978-80-7251-426-7.

VÁLKOVÁ, Helena; KUČHTA, Josef a HULMÁKOVÁ, Jana, 2019. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Beckovy mezioborové učebnice. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-732-3.

ZOUBKOVÁ, Ivana, 2018. *Aktuální problémy kriminologie: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze. ISBN 978-80-7251-491-5.

Internetové zdroje

BEALES, Neil, LEIGH, Marsh, 2016. *On body cameras in prison*. Online. Department of Corrections. Dostupné z: https://www.corrections.govt.nz/resources/research/journal/volume_4_issue_1_august_2016/on_body_cameras_in_prison. [cit. 2024-03-22].

Český statistický úřad, 2023. *Průměrná hrubá měsíční mzda*. Online. ČSÚ. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prumerna-hruba-mesicni-mzda-graf>. [cit. 2024-03-08].

ČTK, 2021. *Šéf Vězeňské služby Dohnal končí, nahradí ho náměstek Michailidis*. Online. Česká justice. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/09/sef-vezenske-sluzby-dohnal-konci-nahradi-ho-namestek-michailidis/>. [cit. 2023-10-12].

Domov sv. Karla Boromejského, 2024. Online. Domov sv. Karla Boromejského. Dostupné z: <https://www.domovrepy.cz/index.php/odomove/dum-ctyr-svetu>. [cit. 2024-03-19].

EuroPris, 2023. *Promoting Professional Prison Practice*. Online. Dostupné z: <https://www.euopris.org/>. [cit. 2023-10-23].

Evropa v datech, 2019. *Počty vězňů v Evropě*. Online. Evropa v datech. Dostupné z: <https://www.evropavdatech.cz/clanek/25-pocty-veznu-v-evrope/>. [cit. 2024-03-23].

Evropská vězeňská pravidla, 2006. Online. Štrasburk: Rada Evropy. ISBN 978-92-871-5982-3. Dostupné z: <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae>. [cit. 2023-10-23].

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT), 2015. *Ubytovací plocha připadající na jednoho vězně ve vězeňských zařízeních: Standardy CPT*. Štrasburk: Rada Evropy. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16808ef5b4>. [cit. 2023-10-23].

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, 2002. *Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání*. Rada Evropy. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806dbaa1>. [cit. 2023-10-23].

FARRAR, Tony, 2013. *Self-awareness to being watched and socially-desirable behavior: A field experiment on the effect of body-worn cameras on police use-of-force*. Online. National Policing Institute. Dostupné z: <https://www.policinginstitute.org/publication/self-awareness-to-being-watched-and-socially-desirable-behavior-a-field-experiment-on-the-effect-of-body-worn-cameras-on-police-use-of-force/> [cit. 2024-03-22].

KÝR, Aleš, 2023. *Historie vězeňství*. Online. Vězeňská služba ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/historie>. [cit. 2023-10-09].

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2024. *Přehled o vývoji částek minimální mzdy*. Online. MPSV. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/prehled-o-vyvoji-castek-minimalni-mzdy>. [cit. 2024-03-08].

Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2024. *Obecné informace*. Online. Justice.cz. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty/-/clanek/obecne-informace>. [cit. 2024-03-23].

Ministerstvo spravedlnosti, 2015. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Online. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>. [cit. 2023-10-12].

SAITZOVÁ, Hana, 2022. *Věznice pro ženy ve Velkých Přílepech funguje už deset let*. Online. Advokátní deník. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/01/19/ve-velkych-prilepech-vznikla-pred-desti-lety-veznice-pro-zeny/>. [cit. 2023-11-17].

Statista, 2022. *Incarceration rate in European countries in 2022*. Online. Statista. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/957501/incarceration-rate-in-europe/>. [cit. 2024-02-20].

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014. Online. Generální ředitelství VS ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2014.pdf>. [cit. 2023-10-09].

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2015. Online. Generální ředitelství VS ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2015.pdf> [cit. 2023-10-09].

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2016. Online. Generální ředitelství VS ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2016.pdf> [cit. 2023-10-12].

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017. Online. Generální ředitelství VS ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2017.pdf> [cit. 2023-11-08].

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018. Online. Generální ředitelství VS ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2018.pdf> [cit. 2023-11-09].

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019. Online. Generální ředitelství VS ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2019.pdf> [cit. 2023-11-09].

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2020. Online. Generální ředitelství VS ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf> [cit. 2023-12-02].

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021. Online. Generální ředitelství VS ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf> [cit. 2023-10-09].

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022. Online. Generální ředitelství VS ČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf> [cit. 2023-10-09].

SUTTNER, Jaroslav, 2023. *Vazba*. Online. A.K. Suttner. Dostupné z: <https://www.aksuttner.cz/clanky/detail/vazba>. [cit. 2023-10-23].

SVOBODA, Milan, 2018. *Zamyšlení nad změnou vnější diferenciaci věznic z hlediska opravných prostředků proti stanovení stupně zabezpečení*. Online. Trestněprávní revue. [cit. 2023-10-23].

Veřejný ochránce práv – ombudsman, 2016. *Věznice: zpráva ze systematických návštěv Veřejného ochránce práv*. Brno. Online. Veřejný ochránce práv – ombudsman. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/upload-s-import-/ochrana-osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf>. [cit. 2024-02-13].

Veřejný ochránce práv – ombudsman, 2023. *Ombudsman pomáhá předcházet šikaně i násilí ve věznicích a kontroluje řádné vyšetření incidentů*. Online. Ombudsman. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/ombudsman-pomaha-predchazet-sikane-i-nasili-ve-veznicich-a-kontroluje-radne-vysetreni-incidentu/>. [cit. 2024-03-22].

Vězeňská služba České republiky, 2023. *Akademie VS ČR*. Online. VSČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/akademie-vs-cr/sekce/soucasnost>. [cit. 2024-03-20].

Vězeňská služba České republiky, 2024. *Generální ředitelství – dluhy*. Online. VSČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/dluhy>. [cit. 2024-02-27].

Vězeňská služba České republiky, 2024. *Generální ředitelství – SARPO*. Online. Vězeňská služba České republiky. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/sarpo>. [cit. 2024-03-02].

Vězeňská služba České republiky, 2022. *Generální ředitelství – vývoj zaměstnanosti vězňů*. Online. VSČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu>. [cit. 2023-09-02].

Vězeňská služba České republiky, 2023. *Generální ředitelství – zaměstnávání odsouzených*. Online. VSČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zamestnavani-odsouzenych>. [cit. 2024-03-12].

Vězeňská služba České republiky, 2023. *Vazební věznice Praha Ruzyně*. Online. VSČR. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-praha-ruzyne/sekce/vykon-trestu-pro-odsouzene-zeny>. [cit. 2024-03-19].

Vězeňská služba České republiky, 2023. *Vnitřní řád pro odsouzené Vazební věznice Praha Ruzyně*. Praha. Online. VSČR. Dostupné z: [vv-praha-ruzyne-vnitri-rad-pro-odsouzene-30122023.pdf \(vscr.cz\)](vv-praha-ruzyne-vnitri-rad-pro-odsouzene-30122023.pdf) [cit. 2024-03-19].

Vězeňská služba České republiky, 2023. *Výroční zpráva za rok 2022*. Praha. Online. VSČR. Dostupné z: [vyrocni-zprava-vs-cr-2022-final.pdf \(vscr.cz\)](vyrocni-zprava-vs-cr-2022-final.pdf) [cit. 2024-03-14].

ZDRÁHALOVÁ, Helena, 2014. *Univerzita za mřížemi. Katolická teologická fakulta jako jediná nabízí studium i vězňům*. Online. iForum. Dostupné z: <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-15402.html>. [cit. 2024-02-13].

Legislativa

Nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody

Vyhláška č. 345/1999 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 555/1992 Sb., zákon České národní rady o Vězeňské a justiční strážci České republiky

Zákon č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

8 Seznam tabulek, grafů, příloh a zkratk

8.1 Seznam tabulek

Tabulka 1 - Přehled věznic v České republice.....	21
Tabulka 2 - Vývoj počtu obviněných v letech 2014-2022 (k 31.12. daného roku).....	25
Tabulka 3 - Mimořádné události za rok 2022.....	30
Tabulka 4 - Odměna za práci odsouzených.....	37
Tabulka 5 - Počet vězněných osob v letech 2014-2022 (k 31.12. daného roku).....	39
Tabulka 6 - Příjmy a výdaje VS ČR 2022.....	42
Tabulka 7 - Průměrný denní výdaj na 1 vězně (v Kč).....	43
Tabulka 8 - Přehled neuhrazených pohledávek VS ČR (k 31.12.2022).....	45
Tabulka 9 - Ubytovací kapacita ve věznici Praha – Ruzyně (k 25.1.2023).....	52
Tabulka 10 - Vývoj stavů vězněných osob v roce 2022.....	53
Tabulka 11 - Mimořádné události ve Věznici Praha – Ruzyně (2022).....	54
Tabulka 12 - Evidované pohledávky ve Věznici Praha – Ruzyně.....	59
Tabulka 13 - Členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání (k 31.12.2022)...	65

8.2 Seznam grafů

Graf 1 - Výchozí diferenciaci odsouzených.....	15
Graf 2 - Mapa vězeňských zařízení v České republice.....	22
Graf 3 - Vývoj zaměstnanosti vězňů (v %).....	34
Graf 4 - Počet vězněných osob na 100 tisíc obyvatel (vybrané státy Evropy).....	40

8.3 Seznam příloh

Příloha 1 - Sdělení ve věci žádosti o poskytnutí informace (1).....	83
Příloha 2 - Sdělení ve věci žádosti o poskytnutí informace (2).....	87

8.4 Seznam použitých zkratek

CPT	Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání
ČSR	Československá republika
FKSP	Fond kulturních a sociálních potřeb
genmjr.	generálmajor
KSČ	Komunistická strana Československa
SARPO	Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených
ÚPVZD	Ústav pro výkon zabezpečovací detence
VS	Vězeňská služba
VTOS	výkon trestu odnětí svobody
VÚP	Výzkumný ústav penologický

Přílohy

Příloha 1 - Sdělení ve věci žádosti o poskytnutí informace (1)

Vězeňská služba České republiky Generální ředitelství Praha

Soudní č. 1672/1a, pošt. příhrádka 3, 140 67 Praha 4, tel.: 244 024 111, fax: 244 024 809, ISDS: b86abcb

Č. j.: VS-5211-8/ČJ-2024-800040-INFZ

V Praze dne 16. ledna 2024

Počet výtisků: 1

Počet stran: 4

Dle rozdělovníku

SDĚLENÍ ve věci žádosti o poskytnutí informace

Vězeňská služba České republiky, se sídlem Soudní 1672/1a, 140 67 Praha 4, subjekt povinný ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů („povinný subjekt“), obdržela dne 3. ledna 2024 prostřednictvím datové zprávy požadavek na poskytnutí informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů („zákon o svobodném přístupu k informacím“), který podala paní Bc. Anna Jiráňová, nar. 1. 6. 1999, trvalý pobyt Mimoňská 639/12, 190 00 Praha 9, ID datové schránky: 484x2pu („žadatel“); zaevidovala jej pod čj. VS-5211-1/ČJ-2024-800040-INFZ.

I.

Žádost o poskytnutí informace obsahovala následující požadavky (cit.): „

1. Kolik bylo ve Věznici Praha – Ruzyně zaznamenáno za rok 2022:
 - a. Pokusů o útěk
 - b. Pokusů o vraždu vězněné osoby
 - c. Sebevraždu
 - d. Pokusů o sebevraždu
 - e. Napadení příslušníků
 - f. Napadení civilních zaměstnanců
2. Jaké kroky a opatření podniká Věznice Praha – Ruzyně k prevenci násilí mezi vězni?
3. Mají odsouzení možnost si nějakým způsobem dodělat vzdělání ve výkonu trestu? Pokud ano, jakým způsobem? Jsou ve Věznici Praha – Ruzyně odsouzeným nabídnuty možnosti vzdělávacích kurzů? Kolik odsouzených se těchto kurzů za rok 2022 zúčastnilo?
4. Jakým způsobem probíhá zaměstnávání vězňů ve Věznici Praha – Ruzyně? Jaké pozice jsou obsazovány (vnitřní provoz/spolupráce s externími subjekty)?
 - a. Kolik odsouzených ve Věznici Praha - Ruzyně z celkového počtu za rok 2022 bylo zaměstnáno?
 - b. Jak jsou odsouzení připravováni na reintegraci do společnosti po propuštění?
5. Jak jsou konkrétně vybaveny cely pro odsouzené?
 - a. Jaká je průměrná velikost cely?
6. Jaké jsou za rok 2022 statistiky týkající se kapacity a přeplněnosti Věznice Praha – Ruzyně?

7. *Jaká je aktuální finanční situace Věznice Praha – Ruzyně?*
- Jaká byla struktura nákladů a výdajů Věznice Praha – Ruzyně za rok 2022?*
 - Kolik činil denní výdaj na jednu vězněnou osobu ve Věznici Praha – Ruzyně za rok 2022?*
 - V případě zaměstnávání osob přímo v rámci Věznice Praha – Ruzyně, kolik činila průměrná měsíční odměna pracujících vězněných osob za rok 2022?*

II.

Povinný subjekt k jednotlivým bodům žádosti poskytuje údaje následovně:

Ad 1)

Pokusy o vraždu vězněných osob	0
Sebevražda	2
Pokusy o sebevraždu	5
Napadení příslušníků	4
Napadení zaměstnanců civilních	0

Ad 2)

Při předcházení, zabránění a včasné odhalování násilí mezi odsouzenými se postupuje podle interního předpisu. Vedoucí oddělení výkonu trestu je odpovědný za vedení jmenného seznamu vytipovaných vězněných osob, u kterých jsou realizována opatření k předcházení násilí. U odsouzených zařazených na tomto seznamu se provádí jednou týdně prohlídka těla za účelem zjištění, zda odsouzená osoba nenese zjevné stopy po fyzickém násilí. Seznam odsouzených osob k provedení prohlídky těla je v listinné podobě, kde je uveden datum a výsledek zjištění prohlídky těla.

V rámci předcházení násilí se dále odsouzení, kteří mají násilnou trestnou činnost, zároveň zařazují do standardizovaných vzdělávacích programů, jejichž cílem je náhled na spáchanou trestnou činnost a snížení násilného jednání. Pravidelně jedenkrát měsíčně vede vychovatel na oddíle s odsouzenými tzv. aktivity, kde se kromě jiného probírá i soužití na oddíle mezi odsouzenými, což také přispívá k prevenci případného násilí mezi odsouzenými.

Ad 3)

Vazební věznice Praha Ruzyně spolupracuje s Katolicko-teologickou fakultou Univerzity Karlovy. Ke dni 31. prosince 2022 studovalo celkem 12 odsouzených, a to jak v rámci celoživotního studia, tak i v rámci bakalářského studia. Dále se jeden odsouzený účastnil studia ve Školském vzdělávacím středisku ve Věznici Rýnovice, výuční obor obráběč kovů.

Odsouzeným byly také nabídnuty rekvalifikační kurzy, např. příprava teplých pokrmů, pánský kadeřník, manipulace s vysokozdvíhým vozíkem, získání řidičského oprávnění na autobus či nákladní automobil. Těchto rekvalifikačních kurzů se v roce 2022 zúčastnilo celkem 18 odsouzených.

Ad 4)

Ve Vazební věznici Praha Ruzyně jsou zaměstnané pouze odsouzené osoby, nikoli obviněné osoby. Výběr odsouzených pro pracovní zařazení vychází ze zdravotní klasifikace a dalších vnitřních kritérií, kdy oddělení výkonu trestu vytipuje vhodné odsouzené k pracovnímu zařazení podle požadavků oddělení zaměstnávání vězněných osob („oddělení zaměstnávání“). Oddělení zaměstnávání připraví doklady k prohlídce na zdravotní způsobilost zdravotnímu středisku

pro vytipované odsouzené. V případě, že jsou po zdravotní stránce způsobilé vykonávat vytipované pracovní zařazení, připraví oddělení výkonu trestu návrh na pracovní zařazení, které se projedná v zařazovací komisi.

Po schválení návrhu na zařazení odsouzených ředitelem vazební věznice, jsou odsouzeným připraveny podklady oddělením zaměstnávání a následně zařazeny do práce. Toto platí jak pro zařazení odsouzeného na pracoviště vnitřního provozu, tak na pracoviště jiného subjektu.

Převážně jsou odsouzení zařazováni na pomocné práce, po zaškolení nebo doložení získané kvalifikace jsou zařazení na pracoviště, kde vykonávají svoji profesi, např. kuchař (proviant), instalatér (kotelna), zámečnick, truhlář, zedník, lakýrník (údržba atd.). Zařazování odsouzených na pracovištích u jiných subjektů vychází z požadavku zaměstnavatele, kde jsou převážně obsazované pozice pomocných dělníků, např. ve skladech, v prádelně, v kuchyni, třídírně odpadů, zemetání ulic atd. Jako u vnitřních pracovišť mohou po zapracování nebo doložení kvalifikace získat odsouzení vyšší platový stupeň a tím i vyšší pracovní odměnu.

V roce 2022 bylo ve Vazební věznici Praha Ruzyně průměrně zaměstnáno 310 odsouzených z 322 zaměstnatelných odsouzených, tj. 96,27 % zaměstnanost. Na vnitřních pracovištích bylo průměrně zaměstnáno 135 odsouzených a na pracovištích u jiných subjektů, bylo průměrně zaměstnáno 175 odsouzených.

Odsouzení se připravují na reintegraci do společnosti po celou dobu výkonu trestu, intenzivněji půl roku před samotným propuštěním, kdy je takovému odsouzenému stanoven Program výstupního zacházení, ten je zaměřen na sebeobslužné činnosti a přípravu na propuštění. Odsouzený je pravidelně v kontaktu se sociální pracovníci, která mu v případě potřeby pomáhá mapovat a řešit pohledávky, pomáhá se zajištěním bydlení a práce, to ve spolupráci s neziskovými organizacemi. Speciální pedagog v rámci stanovování individuálního programu zacházení reaguje na kriminogenní rizika u jednotlivých odsouzených a zaměřuje se na ponížení zjištěných rizik spoluprací s dalšími odbornými zaměstnanci a výběrem vzdělávacích nebo speciálně výchovných aktivit. Velký aspekt v rámci reintegrace hraje i podpora pozitivních sociálních vazeb a získání případně udržení potřebných pracovních návyků.

Ad 5)

Cely jsou vybaveny standartně, tak jak ukládá vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů: lůžka, případně patrová lůžka (příčemž horní lůžko musí být opatřeno podložkou, která nepropouští prach), uzamykatelná skříňka, stolek, židle, umyvadlo s tekoucí vodou, záchod (záchod musí být oddělen od zbývajících prostorů cely alespoň neprůhlednou zástěnou), denní osvětlení cely, užívání nočního tlumeného osvětlení, přivolávací zařízení, elektrické osvětlení, čisticí a dezinfekční prostředky, vytápění a větrání cely.

Průměrná velikost cely ve standardním oddílu ve vysokém stupni zabezpečení je 11,96 m²; ve středním stupni zabezpečení je 12,37 m².

Ad 5)

Údaje jsou k dispozici na webu Vězeňské služby České republiky (Informační servis – Statistika - Statistické ročenky Vězeňské služby) v části 8.1.4.25: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>.

Ad 7)

- a) Rozpočet byl v roce 2022 strukturován do oblastí výdajů na platy a ostatních plateb za provedenou práci, a to včetně odvodů na zákonná pojištění, dále pak do oblastí

ostatních věcných výdajů, z nichž je financován každodenní provoz organizační jednotky a do oblasti sociálních dávek.

V rámci oblasti výdajů na platy bylo vynaloženo 388 993 099 Kč, v oblasti ostatních věcných výdajů bylo vynaloženo 76 304 537,11 Kč; v oblasti sociálních dávek bylo vynaloženo 14 559 908 Kč.

- b) Průměrný počet vězňených osob v roce 2022 činil 642. Celkový čerpaný rozpočet v roce 2022 byl 479 857 544,11 Kč, tzn. že denní výdaj na jednu vězňenou osobu činil 2 047,79 Kč (479 857 544,11 Kč / 642 / 365).
- c) Na odměny pracujících vězňených osob ve vnitřní režii bylo v roce 2022 čerpáno celkem 9 810 058 Kč. Průměrně tak bylo čerpáno na odměny 817 505 Kč/měsíc. Při průměrném pracovním zařazení 135,28 vězňených osob byla průměrná měsíční mzda 6 043 Kč na osobu.

Jaroslav Bauer
ředitel odboru správního
z p. Mgr. Alice Hladíkové

Rozdělovník:

	Adresát	Způsob doručení
1.	Vězeňská služba České republiky, Soudní 1672/1a, 140 00 Praha 4 Bc. Anna Jiráňová, nar. 1. 6. 1999, Mímoňská 639/12, 190 00 Praha 9, ID datové schránky: 484x2	uloženo do spisu

Mgr. Alice Hladíková
16.01.2024 08:57:38
Digitálně podepsal:
Mgr. Alice Hladíková
Vězeňská služba České republiky
Důvod: Z pověření

Příloha 2 - Sdělení ve věci žádosti o poskytnutí informace (2)

**Vězeňská služba České republiky
Generální ředitelství Praha**

Soudní č. 1672/1a, pošt. přihrádka 3, 140 67 Praha 4, tel.: 244 024 111, fax: 244 024 809, ISDS: b86abc

Č. j.: VS-62883-4/ČJ-2024-800040-INFZ

V Praze dne 25. března 2024

Počet výtisků: 1

Počet stran: 3

Dle rozdělovníku

**SDĚLENÍ
ve věci žádosti o poskytnutí informace**

Vězeňská služba České republiky, se sídlem Soudní 1672/1a, 140 67 Praha 4, subjekt povinný ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů („povinný subjekt“), obdržela dne 11. března 2024 prostřednictvím datové zprávy požadavek na poskytnutí informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů („zákon o svobodném přístupu k informacím“), který podala paní Bc. Anna Jiráňová, nar. 1. 6. 1999, trvalý pobyt Víkova 1143/13, 140 00 Praha 4, ID datové schránky: 484x2pu („žadatel“); zaevidovala jej pod čj. VS-62883-1/ČJ-2024-800040-INFZ.

I.

Žádost o poskytnutí informace obsahovala následující požadavky (cit.): „

1. *Jak se v průběhu let vyvíjela průměrná odměna za práci odsouzených ve Věznici Praha – Ruzyně?*
2. *Eviduje věznice výši dluhů odsouzených? Případně, jaká je průměrná výše dluhu jednoho odsouzeného? jak se dluhy vůči věznicím v průběhu let vyvíjely?*
3. *Jak je nakládáno s odměnou za práci odsouzených – konkrétní procentuální rozdělení.*

II.

Povinný subjekt k jednotlivým bodům žádosti poskytuje údaje následovně:

Ad 1)

Rok	Průměrná mzda za práci odsouzených		
2020	4 974 Kč	I. časové složky odměny	7 300 Kč
		II. časové složky odměny	10 220 Kč
		III. časové složky odměny	0 Kč
		IV. časové složky odměny	0 Kč
2021	5 587 Kč	I. časové složky odměny	7 600 Kč
		II. časové složky odměny	10 640 Kč
		III. časové složky odměny	0 Kč
		IV. časové složky odměny	0 Kč
2022	6 074 Kč	I. časové složky odměny	8 100 Kč
		II. časové složky odměny	11 340 Kč
		III. časové složky odměny 0,-Kč	0 Kč
		IV. časové složky odměny 0,-Kč	0 Kč

2023	6 775 Kč	I. časové složky odměny	8 650 Kč
		II. časové složky odměny	12 110 Kč
		III. časové složky odměny	0 Kč
		IV. časové složky odměny	20 760 Kč

Nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějšího předpisu.

Časová složka odměny při stanovené týdenní pracovní době podle zákoníku práce činí za kalendářní měsíc:

- a) I. skupina částka ve výši 50 % minimální mzdy za měsíc,
- b) II. skupina částka ve výši 70 % minimální mzdy za měsíc,
- c) III. skupina částka ve výši 95 % minimální mzdy za měsíc,
- d) IV. skupina částka ve výši 120 % minimální mzdy za měsíc.

Ad 2)

Dluhy vězňů (evidují se dluhy všech vězňů, nejen odsouzených) vůči Vězeňské službě České republiky, tedy potažmo vůči státu, nikoliv dluhy vězňů vůči ostatním osobám či institucím, evidované jako pohledávky cizí.

Evidence pohledávek se řídí instrukcí Ministerstva spravedlnosti č. 1/2024 ze dne 23. ledna 2024, o vymáhání pohledávek, která upravuje postup při vymáhání pohledávek v resortu justice v souladu se zákonem č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 14/2018., kterým se stanoví postup při rozúčtování pracovní odměny vězňů a postup při správě a evidenci jejich finančních prostředků, v aktuálním znění.

V uvedených údajích je vycházeno z ročních statistických údajů o počtu evidovaných pohledávek a počtu vězňů ve Vazební věznici Praha Ruzyně:

Rok	Celková suma evidovaných pohledávek	Počet dlužníků	Průměrná částka na dlužníka	Počet vězňů	Průměrná částka na vězněnou osobu
2015	1 054 343,00 Kč	154	6 846,38 Kč	735	1 434,48 Kč
2016	957 994,00 Kč	159	6 025,12 Kč	808	1 185,64 Kč
2017	691 918,00 Kč	144	4 804,99 Kč	768	900,93 Kč
2018	588 963,00 Kč	116	5 077,27 Kč	719	819,14 Kč
2019	734 556,00 Kč	125	5 876,45 Kč	793	926,30 Kč
2020	796 848,00 Kč	152	5 242,42 Kč	645	1 235,42 Kč
2021	800 582,00 Kč	273	2 932,53 Kč	875	914,95 Kč
2022	729 629,00 Kč	341	2 139,67 Kč	626	1 165,54 Kč
2023	882 242,00 Kč	335	2 633,56 Kč	677	1 303,16 Kč

Ad 3)

Srážky z pracovní odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody se řídí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů.

Úhrn srážek nesmí překročit 72% čisté odměny odsouzeného. Zbytek čisté odměny se rozdělí na kapesné a úložné podle této vyhlášky.

Rozdělení srážek:

- srážky k úhradě výživného nezaopatřených dětí se použije 33% čisté odměny,
- srážky k úhradě nákladů výkonu trestu se použije 23% čisté odměny, nejvýše však 1.500 Kč za kalendářní měsíc,
- srážky prováděné na základě nařízeného výkonu rozhodnutí soudu nebo orgánu státní správy se použije 12% čisté odměny,
- ostatní srážky (neprávem přijaté částky dávek státní sociální podpory a sociální péče, pokud je odsouzený povinen je vrátit na základě vykonatelného rozhodnutí podle zvláštního právního předpisu, atd.) se použije 4% čisté odměny,
- na účet kapesné se použije 17% z čisté odměny,
- na účet úložné se použije 11% z čisté odměny.

Jaroslav Bauer
ředitel odboru správního
z p. Mgr. Alice Hladíková

Rozdělovník:

	Adresát	Způsob doručení
1.	Vězeňská služba České republiky, Soudní 1672/1a, 140 00 Praha 4 Bc. Anna Jiráňová, nar. 1. 6. 1999, Víkova 1143/13, 140 00 Praha 4, ID datové schránky: 484x2pu	uloženo do spisu datovou zprávou

3

Mgr. Alice Hladíková 25.03.2024 09:55:52
Digitálně podepsal:
Mgr. Alice Hladíková
Vězeňská služba České republiky
Důvod: Z pověření